

Jőjjetek

1958. december.
11. évfolyam, 12. szám.

Magyarországi levél

Kedves ...!

Keserű a szám-ize, hogy a tollat kezembe veszem, de nem hallgathatok.

Nem hallgathatok egyszerűen azért, mert köztetek ott a vasfüggöny másik oldalán tudatosan, vagy öntudatlanul orvlövészek bújnak meg, akik ránk, itthonmaradottakra, eltiportakra és meggyötörtökre sütögetik a fegyverüket, meggyalázza a nemzet becsületét, halottainkat és eszményeinket.

Vagy nem vagytok tudatában annak, hogy minden kis, vagy nagy disznóság, amit ott a nagyobb jólétben és nagyobb szabadságban elkövettek, fegyver Hruscsovék és Kádárék kezében?

Hogy a pártsajtó vigyorgó kárörömmel boldogan regisztrálja tetteiteket és ellenünk használja fel?

Nekik bizonyíték kell arra, hogy októberben a sőpredék volt az utcán és ezt a bizonyítékot ti szolgáltatjátok, kimenekültek.

Mi nem ítélünk el senkit, aki elmenekült. Megértjük és még hasznosnak is tartjuk nagyon sok szempontból 170.000 honfitársunk tettét. — A nemzetnek szüksége lesz, ha a szabadság napja ránk köszönt, tapasztalt és világotlátott emberekre, hogy behozhassa egyre nagyobbá váló elmaradottságát, melyet gyarmati sorsunk és elzártágunk okoz.

Szükségünk volna rátok, akik most viszonylag szabadabb, de mindenestre emberszabású világban éltek.

Tudom, hogy nagyon nehéz a ti helyzetetek is, öregem. Nehogy azt hidd, hogy paradicsomnak gondoljuk állapototokat, — de kételkedünk abban, hogy lehetőségeiteket jól használjátok fel, s hogy kötelességeiteknek eleget tesztek.

Azt, hogy titeket ott befogadtak, a nemzet 16.000 halottal fizette meg.

Magyarnak lenni nem kötelező, s jó volna, ha mindazok, akik nem érznek bátorságot és elhivatottságot a nemzet ügyének támogatására, csendesen és nagyobb feltűnés nélkül igyekeznének beleolvadni az őket befogadó nemzet közösségébe.

Jó szolgálatot tennének vele a magyar ügynek. *Ha hasznát nem tudnak hajtani, ne okozzanak kárt!*

Ha valaki azért menekült, hogy autót vegyen, az túl drágán fizeti meg ezt a csábító közlekedési eszközt. Hiszen a négykerektől benzín-csoda nyugati vételára mellé anyanyelvét, barátait, a sorsközösséget, melyben élt, a Dunántúl dombjait, az Alföld végtelen egét és a pesti sírokat kell, hogy lefizesse. Sajnos, van aki a hazájával fizet meg egy pár rongyos luxuscikket.

Megdöbbenő, hogy fiatal emberek, akik az októberi barrikádokon olyannyira tudtak hallgatni egészséges, tiszta érzéseikre, ott az ávó-

mentes, gazdagabb, szabadabb másik oldalán a vasfüggönynek, ilyen hamar és ilyen szegényteljesen megfutnak feladataik elől.

Cinkosai lesznek a süket polgári kényelemnek!

Vagy talán nem is voltak ott a barrikádokon?

Persze tudom, az elnyomásban könnyebb, mert itt a jó és a rossz élesen elválk egymástól, s a barrikádokon is könnyebb, mert az ellenség a túlsó oldalon van. Ott, széttagolva, a legjobbak fegyelmező erejétől és jó példájától megfosztva egy szürke hétköznapoktól terhes élet örölmalmában nagyon nehéz hősnek megmaradni. De azt, úgy-e, tudjátok, hogy itt nálunk még nehezebb? Emlékezni talán még tudtok!

Mi mindent megteszünk, hogy mentjük a menthetőt, hogy ébrentartsuk, élésszük a magyarság hunyorgó paraszát.

A mi sivár mindennapjaink és a kegyetlen elnyomás, ez a dátum, határidő nélküli okoskodás nehezé teszi a sírok megkoszoruzását, de legalább nem rondítjuk be őket.

Elmondhatjátok-e ugyanezt Ti is?

Sokat hallunk fiatalokról, idősebbekről, akik honvágytól, megbántottságtól hajtva féltéglával verik mellüket, bizonygatva, hogy otthon minden jobb volt. Ez nem igaz! Egyszerűen nem felel meg a valóságnak! Hogy a magyar micsoda kiváló nép! *Be is bizonyítjátok ezt?*

Nem egy táncmulatságon, nem a szátokkal, hanem a tetteitekkel?

A honvágy szörnyű betegség, de nektek ott a tárgyilagosság a kötelességeitek! A nemzet súlyos sebesült, okosabb hallgatni, mint rossz diagnózist adva félrevezetni akárkit is.

Az oroszok kezére játssza az országot mindenki, aki bármilyen módon is rontja a nemzet és rontja október hitelét!

Rontsa bár a munkahelyén, hivatalban, kocsimában, az utcán, lakóhelyén, akárhol. Rontsa öntudatosan — butaságból, vagy fegyelmezetlenségéből.

Kérlek, olvasd fel ezt a levelet. Meg kell értenetek, hogy orgyilkosokat mi itt viszontlátni semmi körülmények között sem akarunk! Hullagyalázók, akik a nemzet sírjába rugdosnak, nekünk nem kellene!

A magyar ügy nem nemzeti, hanem emberi ügy elsősorban és ti mint emberek képviseltek a nemzetet!

Ha egy csibész van köztetek, a külföldi mondja: ilyen a magyar. Mi is hajlamosak vagyunk ugyan így ítélni, tudom. Legyen egy becstelen, megtévedt, vagy felelőtlen, Kádáréknak segít új bilincset kovácsolni és a bilincset a mi csuklónkra verik, nem a tietekre! Érted öregem! *A mi csuklónkra!*

Tagadjátok ki, zavarjátok el magatok közül és szégyenítsétek meg az efféléket. De embersegesen és csendben tegyétek. Az ember hamar és sokszor ok nélkül vádaskodik.

Jaj, öreg legény! Ez egy nagyon keserű levél, de azt szeretnénk, ha így emlékeznék meg októberről és nem olyan március 15-és hangon.

Ne tekintsetek vissza, hanem messze előre és folytassátok a harcot a mindennapok szürkeségében. Ne kuruckodjatok! Tanuljatok, művelődjétek. Úgy kell az most!

Tudom, rettenetes áldozatot követelünk tőletek!

Ha ezt a levelet felolvasod, talán ünneprontó levél lesz, de ha teheted, olvasd fel.

Nektek szól, akik ott együtt lestek és tőlünk jön, akik itt együtt vagyunk. Minden félre-csúszásokat, botlásokat helyrehozhatatlan kárt okoz itt. Tudom, hogy a szerencsésebbek nyelve éles és hogy a nyomorultabbat olyan könnyű éltetni.

Itt is ítélnek, mondanom sem kell, hogyan!

Tudom, hogy többször találtok értetlenségre, mint megértésre, s tudom, hogy a magyar gyerek mind forró fejű — ez a tulajdonságunk nem erény. Tudom, hogy az elmúlt évtizedek főleg rossz példával szolgáltak s hogy azt a társadalmi formát, amiben most éltek, megszokni nem könnyű. Tudom, hogy a magány, az otthontalanság és a társtalanság nagyon rossz tanácsadók. De ne hagyjátok minket mégse cserben, elmenekült magyarok.

Mentőkörülmény sok akad, de a tény, hogy rengeteget ártottatok már nekünk, sajnos fájó valóság. Hisz ti most pont a munkahelyeteken jó példával tehetnétek sokat az érdekünkben.

Vizsgáld meg a lelkiismereted és kérd a többit is erre! És előre öregem! Nem kell izgulni, mi az itthoni ügyeket amennyire lehet rendben tartjuk, — ne főjjön a fejetek miatta!

A ti feladatotok jól felhasználni a mindennapokat, hogy ha a napja eljön, hasznunkra lehessetek. Figyelmeztess a fiukat arra, hogy Magyarországnak semmirekellőkre nincs szüksége, abból a szükséges mennyiséggel már is el vagyunk látva.

Nyelveket beszélő, jó szakemberek, világot látott, okos legények kellene!

A magyarországi belépőjegy számotokra a jól felhasznált becsületes életetek lesz. Enélkül a belépőjegy nélkül ide visszatérés nincs!

Öllelek öreg harcos. Jó egészséget!
Fel a fejjel!

Budapest, 1958. október 2.

X.

Most látom visszaolvasva, hogy a levél hangja nagyon éles, persze vagytok sokan rendesek, de most épen egy újabb kampányt folytatnak október ellen. Így is jól megértitek.

Szervusz.

(E levelet október közepén kapta egy Nyugat-európában élő magyar volt forradalmi bajtársától. — Szerk.)

Az élet kérdez, a lelkipásztor felel a mai Magyarországon

„Az élet kérdez” címen cikksorozat jelenik meg ebben az évben az Evangélikus Élet-ben, a magyar evangélikusok lapjában. A sorozat írója, Veöreös Imre, kőbányai lelkész, ennek keretében hétről-hétre fölvet és megtárgyal egy-egy időszerű, mindennapi emberi problémát. Szerény modorban fogalmazott, frapárs, rövid írások ezek. Nekünk nemcsak találó mondanivalójuknál fogva érdekesek, hanem azért is, mert fényt vetnek a mai otthoni életre, annak egy sajátos területére: az emberek és az egyház közötti személyes kapcsolatra, a lelkipásztori munka nehézségeire és új útjaira.

Veöreös Imre bevezetőjében abból a megállapításból indul ki, hogy „a mai ember élete nehézségeit szívesebben tárja fel akárki másnak, mint a lelkésznek. Nagy ítélet ez feletünk, papok felett.” Azonban „nekünk, egyháznak nem az a dolgunk — folytatja — hogy ezen a jelenségen panaszkodjunk. A bizalmat sohasem lehet megrendelni, sem erőltetni. Annak magától kell ébrednie. És ha az emberekben inkább ébred bizalom jónó, az orvos, vagy a barátjuk iránt — ezt azzal az alázattal kell fogadnunk, hogy úgy látszik, elvesztettük a mai ember bizalmát — talán álszenteskedéssel, talán maradisággal, talán elzárkózással vagy meg nem értéssel. De ez nem ment fel bennünket a felelősség alól. Meg kell hallanunk kimondatlanul is az emberek kérdéseit. És válaszolnunk kell... Ha nem is kérdezik bennünket, az élet kérdez.”

Ebből a gondolatmenetből ered a sorozat címe és célkitűzése. Ennek szellemében vág bele a cikkíró a „kényes”, a „banális”, a „veszélyes” témákba is. Öregek és fiatalok összeütközései, az októberi események során széthullott családok, a hit és a hit megvalósulásának súlyos problémái mellett sorra veszi a nyaralás, a totó- és lottó-láz, a szórakozás és a társasági élet aprónak látszó kérdéseit is. Stílusában is kerül minden szenteskedést, minden avas kenetességet. Az ember meglepődve kapja föl a fejét a szokatlanul üde csengésű szövegből, s a hozzászólók hálás öröme is azt tanúsítja, hogy nagy szükség van az egyházi sajtóban erre a közvetlen, emberi hangra.

A döntő mégis az, hogy a kérdések megoldásának módjában sikerült a cikkírónak új, hatékony szellemet érvényesítenie. Ez a szellem megnyilvánul például abban, hogy az író saját maga előtt is nyílt kérdésként kezeli a fölvetett problémákat, készen arra, hogy gondolatmenete esetleg a szokványos egyházas megoldástól eltérő eredményre vezet.

Mi az oka annak, — veti fel a kérdést egy alkalommal, — hogy egyre gyakrabban lépnek át gyülekezeteinkből, éppen buzgó, hívó emberek a szabad egyházakba vagy zárt kis közösségekbe? „Ezek az emberek — írja — legtöbbször egy nagy csalódás áldozatai. Csalódásuk pedig hiányérzetből származik... Tudom jól, hogy ezzel a fokozott vallási igényrel némely esetben párosulnak kellemetlen emberi tulajdonságok vagy fogyatékoságok... Mégis azt mondom, hogy csalódásuk jogos, mert a gyülekezetekben mindenkinek meg kell találnia azt a szeretetet és azt a lelki táplálékot, amire vágyik.” — Ki a felelős elsősorban az egy fedél alatt élő két generáció békés együttéléséért? — Kétoldali példák tárgyilagos mérlegelése után arra a megállapításra jut, hogy „az esetek nagy részében a mérleg nyelve inkább talán a másik oldalra (az öregek felé) billen” és hogy bajok származnak abból, ha a szülők „nem veszik tudomásul azt az Isten által adott rendet, hogy amint gyermekeik felnőnek, nekik egy lépést hátra kell lépniük.”

Nincs mód rá, hogy végig menjünk egész gondolatsorokon. A kiragadott idézetekkel csak azt akarom érzékeltetni, hogy milyen jólesően különbözik az ilyen gondolkodva adott felelet attól az előregyártott hivatalos választól, melynek egyetlen mondanivalója — a főnti példáknaál maradvá az, hogy a szülőket tisztelni kell és az egyházi élet hibáért ki-ki magára vessen.

Az egyházban megbúvó maradiság ellen küzd a cikkíró azzal, hogy előszeretettel hozza elő a könyvek, a jó szórakozás, a művelődés ügyét. Nyilván bátorításul, egy helytelen hagyomány ellensúlyozásául teszi. Nem valószínű ugyan, hogy sok olyan papi szó hangoznék el manapság, mely a mozt „bűnök” és a versolvasást időpazarlásnak itéli, de nagyon valószínű, hogy még mindig kevés az olyan, amely egyenesen a lelkekre köti a kultúrában foglalt ajándékot és feladatot.

Ehhez az elfogulatlan és józan felfogáshoz nagy emberi megértés és türelem csatlakozik, különösen a hitben gyengék, a gyermekek és az elhagyottak iránt. Nagyon idekívánczónak szemléltetésül a magános nők, vagy az iskolásgyermekek problémáival foglalkozó cikk teljes egészében. Vagy idézzünk talán egy rövid példát a hit megvallásának köréből: „Nemrégiben szeretetvendégségen háziasszonyságra kértem fel valakit, másokkal együtt. Nem vállalta. Azt válaszolta: „Kérem Nagytiszteletű Urat, ne vegye ezt merev elzárkózásnak, hanem próbálja megértéssel tekinteni egy mai pedagógus helyzetét.” Egy szó szemrehányást nem tettem neki. A „helyzete” megengette volna a látásom szerint, hogy ezt az egyszeri, csendes gyülekezeti

szolgálatot elvégezze. De ott értettem meg őt, hogy a hite nem bírja ezt a vállalkozást.”

A reverzálisról szóló cikk pedig azt tanúsítja, hogy írója valóban meri a türelmet és a szeretetet jobb fegyvernek tartani az erőszaknál, akkor is, ha az egyház létkérdéséről van szó. Jellemző, hogy helytelenít minden megtorlást, minden egyházi büntetést (az „önvédelemből” alkalmazottat is!). „Bármennyire is mindent el kell követnünk ezért, hogy evangélikus egyházunk tagjai ne tagadják meg hitüket reverzális-adással, — ha már mégis megtörtént, nagy szeretettel kell visszavárni őket, mint az atya a tékozló fiait. Érezzék meg, hogy mégis ide, hozzánk, ebbe a lelki otthonba tartoznak! Sok hűséges, sőt szolgáló egyháztag lett már nálunk olyanokból, akik egyszer könnyelműen aláírták azt a kényszer-kötelezvényt.”

Az eddig felhozott példák azt a benyomást kelthetik, mintha a cikkíró a lelkipásztorkodás új útjait keresve elsősorban a pietista örökség eltörzülései ellen küzdene. Anélkül, hogy ilyen megállapítást tennénk, fel kell vetnünk a kérdést, hogy mi óvja meg az ilyen szabadszel-

(folytatás a 6. oldalon)

IGE

Immánuel

A héber nevek egyik legszebbike: Immánuel. E név jövendölés; az első karácsonykor beteljesedés, azóta valóság. Nem láttuk, nem látjuk mindig annak. Az alvó aludva azt sem tudja, hogy alszik. Hogy tudná hát, hogy a sötétség eloszlott, a nap világozása legyőzte azt, uralkodik a fény? Immánuel az Újszövetség felkelt napja, sugarát előre bocsátotta már az Őszövetségben, jelezte, hogy jön, most már itt van, ragyog, világít, melegít, hatása alatt élet fakad. Immánuel felébreszt az alvásból, a halálból és a hirtelen fénytől hunyorgó szemünk látja minden irányból: *velünk az Isten*. Ez Immánuel a velünk való Isten. Nyelvtanilag és egzisztenciálisan egyaránt. Úgy van velünk Benne Isten, mint: Jézus a Krisztus. Magyarul mondva: Szabadító és Megváltó. Az igaz, hogy életem rab, az is igaz, hogy végzetesen kiszolgáltatott vagyok az elveszett halálós állapotnak. Az is igaz, hogy mindig akartam szabadulni, de sohasem sikerült. Karácsony légkörében lángbaborul egy név: Immánuel: *velünk az Isten, Ő szabadít meg*.

Vonjuk el most tekintetünket néhány percre az emberi szabadítókról, szabadításokról, nem utolsó sorban önmagunkról, hogy e néhány percben ne csak 20, 30, 60, 80 évre, de az egész örökkévalóságra nézve olyan fényt nyerjünk, amelyben nincs tévedés. Hol egyebütt, ha nem a karácsony fényében világosodik meg előttünk: nem tud az ember szabadulni, sem szabadítani. Kár volt Babilonért, Egyiptomért, a hozzájuk fűzött reményekért. Róma napjai pedig megszámláltattak. Voltak rabtartók, jöttek szabadítók és ők is rabtartók lettek. Voltak elnyomott osztályok, melyek elnyomó osztályokká váltak. Voltak sokatigérők, világosság és váltság angyalainak látszók, s kegyetlenebbek voltak a félvilágos angyaloknál. Forgó kerekék dühörögtek át rajtunk, a felső része aláfordult, az alsó felfelé, s aztán ismét lefele. Engem nem kápráztat el a „megváltó” technika szédlődése sem. Nem tette jobbá az embert. A pozitívummal együtt fejlődött a negatívum, az építő erővel a romboló hatalom.

Tagadom, hogy az emberben a Szent Lélek ujjászülő ereje nélkül van isteni szikra. Tagadom, hogy önmagából megváltja magát.

Akkor sem, ha a szeretet filozófiáját ülteti trónra, vagy békegalambokat szó ruhája minden részére.

A csúcskonferencia már megvolt. Nem Genfben. Isten tartotta a mennyekben. Így lett ismeretessé egy városka: Bethlehem: Immánuel városa. Az emberistenek közé az idő teljességében jött végül az Igaz Isten. Istenember, Immánuel; Jézus. Az emberek nem fogadták be. Rögön kiszorult az emberi élet periferiájára. A vendégfogadóban nem volt már hely számára. Istállóban született. Hol van velünk Jézus? Alázatosságban, jászolbölcsőben, kirekesztett állapotban. De Isten igazolja Őt. Mennyei seregek állnak szolgálatba, a keleti bölcsek előtt pedig egy rendkívüli égitest jelenik meg. Szózat is hangzik a mezőkön: „dicsőség a magasságos mennyekben Istennek”. Karácsony nélküli, éppen ezért Krisztus nélküli embervilágunk konferenciázhat, ha nem ismeri valóban a Csúcsot.

A karácsony már régebben családi ünnep lett: az emberi ajándékozás ünnepe. A családtagok egymást ünneplik. Így ingott meg társadalmunk alapja, a család. Mert az emberimádat mindig az emberi bukás. Ha az idő folyása betemeti is lassan a szoros családi kapcsolatokat, ilyenkor karácsony táján felizzik a hamu alatt lakozó tűz. Könnyeinkkel próbáljuk öntözni. Ne felejtjük azonban Immánuel. A karácsony az Ő nevéhez fűződik. Velünk az Isten. Istennélküli emberek, ébredjünk fel! Velünk az Isten. Ő a Szabadító. Van híd Isten és az ember között. E híd nem a művészetünk, még kevésbé a XX. századbeli technikánk készítette. Az isteni oldalról indult, Ő építette. Ő a Megváltó. Nem adatott nekünk más név, mely által kellene nekünk megtartanunk, csak a Jézus neve. Rajta kívül nincs dicsősége Istennek közöttünk, de ennek egyenes következménye, hogy az embernek sincs igazán emberi méltósága. Emberi bűnünk summája; hogy mi kívül akarunk élni az igaz Istenségben. Ez aztán ennek a bűnnek minden következményét maga után vonja. Jogtalan azért a felkiáltásunk az emberi nyomorúság láttán: hogyan engedheti meg Isten mindezeket? Isten csak egy Szabadítót adott nekünk: Immánuel. Karácsonykor megint cseng a neve. A karácsonyi fény világítja meg Őt. Velünk az Isten. Kegyelemre és irgalmasságra van jelen.

Aki olvasod ez írást, élhetsz Istennel. De ez csak úgy lehetséges, hogy előbb Immánuelre nézel, Krisztusra, Benne hiszel, Vele vagy. Mert így nem csak Isten van veled, hanem te is az Istennel. Ha ez a kapcsolat részéről is megtörténik; bizvást mondhatod: karácsonyt ünneplek.

PÁNDY ANDRÁS.

ELIOT

T. S. Eliot, a Nobel-díjas angol költő, századunk egyik legnagyobb és legeredetibb lírai egyénisége, nemrég töltötte be hetvenedik évét. Eliot nemcsak korunk borzalmainak, szellemi vajadásainak, hanem egyben korunk keresztyén hitének, vallásos érzületének is egyik leghűbb tolmácsolója. Ebből az alkalomból decemberi, karácsonyi számunkban két Krisztusváro, istenes versét közöljük.

★

Simeon éneke.

Uram, a római jácintok virulnak a cserepekben,
téli nap kúszik havas hegyeken:
a konok évad visszaretten.
Súlytalan életem halálos szélre vár,
mint kezem fején pihe rebben.
Por a sugárban és emlék a zugban:
a holt vidékre húz a szél felettem.
Te békédet add meg nekünk, Uram.
Jártam e városban sok éven át,
betartottam a böjtöt, senki sem éhezett
miattam,
senki nem zörgetett kapumon hasztalan.
Becsületet és vigaszt kaptam, adtam.
Ki emlékszik majd házamra, hol laknak
gyermekeim gyermekei,
ha majd a bánat kora eljövend?
A zerge ösvényére bujnak s a róka
otthonába lent
s idegen arcoktól, idegen kardoktól
menekülnek.
Jön kora a kötélnek, az ostornak, a
könnyeknek, —
a Te békédet most add meg, Uram.
A csüggedés hegyének stációi jönnek
s az anyai kín biztos percei,
most még az elmúlás korai évszaka van, —
engedd, hogy a Gyermekek, a még néma s ki
nem mondott Ige
most adja meg Izráel vigaszát
annak, ki nyolcvanéves és holnapnélküli.
A Te Igéd szerint.
Majd dicsőítenek gúnyoitatással s glóriával
s szenvednek minden nemzedéken át.
Fel a szentek lépcsőjén fény fény után lobog.
Ne énekelem a rajongó imát s gondolatot,
ne énekelem e végső látomást s a kínhalált:
a Te békédet add meg most nekem.
(S kard döfi át a szívedet,
a tiédet is.)
A saját életemtől s az utánamjövők
életétől járadt vagyok,
a saját halálomba s az utánamjövők
halálába belehalok.
A Te szolgád már elmehet,
mert látta megváltásodat.

VAS ISTVÁN FORDÍTÁSA.

Mágusok* utazása

„Deresztően indult,
épp legkomiszabb szaka volt az évnek
utazásra, még hozzá ekkora utazásra:
a mély utak és a borotva szél,
igazi tél-dereka.”
És a kimarjúlt, pókoslábú, megcsöknyösödött
tevék

lefeküdtek az olvadó hóban.
Nem egyszer sajnáltuk
hegyoldali nyaralóinkat, a függőkerteket,
és a szörbethező, selymes lányokat.
Aztán meg a káromkodó és zsembes

tevehajcsárok,
amint folyton szökdöstek, pálinkájukat és
nőiket akarták
és a kialvó tábornüzek, és a fedél hiánya,
és az ellenséges törzsek és a barátságatlan
városok
és a mocskos falvak, ahol mindennek
felverték az árát:

volt mit kiállanunk.
Végül jobbnak találtuk, hogy éjszakánként
utazzunk,
rövidet szundítva,
mialatt hangok énekeltek a fülünkben,
mondván,
hogy ez örültség,

Aztán hajnaltájt egy mérsékelt völgybe
ereszkedtünk alá,
nedves volt, a hóhatár alatt, már szaglott
a növényzet;
gyors folyó szelte és vizimalom kattogott a
sötétben,

és három fa az alacsony égre vetülve,
és egy öreg, fehér ló vágatott tova a réten.
Aztán egy korcsmához értünk, szőlő jutotta
be a kapufélfát,
nyitott ajtónál hat kéz ezüstpénzre kockázott,
és lábak taposták az üres bortömlőket.
Ott azonban semmiről sem tudtak, folytattuk
hátt utunkat,
és estére megérkeztünk, pillanattal sem előbb
érkezve a célhoz; szóval (mondhatjátok)
kielégítő eredmény.

Mindaz nagyon rég volt, emlékszem,
és akár másodszor is megtenném, de
mondjátok meg,
mondjátok meg azt,
azt, hogy: mihez vezettek bennünket azon a
nagy úton,
Születéshez, vagy Halálhoz? Volt ott születés,
határozottan,
meggyőződünk róla, és semmi kétség. Láttam
én már születést és halált,
de azt hittem, hogy különböznek; ez a Születés
kemény és keserű haldoklás volt számunkra,
amilyen a Halál, a halálunk.
Visszatértünk a helyeinkre, ezekbe a
Királyságokba,
de többé nem igen fértünk össze, a régi rendben,
az idegen néppel, amely két kézzel
kapaszkodik az isteneibe.
Másik halált szeretnék.

SZABÓ LŐRINC FORDÍTÁSA.

* = napkeleti bölcsék.

Siklós István versei

Zápor utáni párabeszéd

Kinyíltak,
síkosan fényesedtek
a pocseták és benépesedtek.
Milyen hosszú idejük van a napban.
Szegény lapos-békkák, kő-giliszták,
feszengő féreg-népség.

Ne menj arra anyu, holnap
már poros lehet a lábad
és a porban, mély halálon
szépült szíved ne taposson.

Végtelen csöndű a templom,
vényt alkony,
hallgatózó
a föltámadt áldozati szélben,
a föltámadt áldozati szélben
lobognak a lányok kezei
csoda dolgokat elérni,
szürke felhőkön hová libben
a föltámadt áldozati szélben
annyi asszony, —
várakozó
öregekbe nőnek a fák.

Anyu, az arcod, mint az éj, a végső,
— különös is vagy az asszonyok között.

Ne félj és ne engedj félni,
lebegésünk csöndes, régi
— véle a tócsák szeméit
végre engedjük kiégni.

Szegény, süket tücsök-ének,
tücsök-ének
a léted.

Két zöld árnyalat

mórin szeme szép
bánata néz
csodál
a sivatagban csak
a leső nap van
magának akar

hogy elinalnak
a gyilkolók
a szép levegőn

szomjúhozunk
szomjúhozunk
felhők csöppje is
veszedelmes

a járó gyermekek
eltapossák
a csigát
meg a moszatokat

illatos füvek
gyüremlenek
illatos fű
bánata néz
csodál és
kíván
sarjadni
rajtam.

Égibegyek Orsolyája

Restelentengerszemlelkű leányka
Krisztusüvegjégmessziben bologsz,
mint vándorfüvek;
porsugarillatédesanyánkon
kérgesedőnkopik a talpad
s idegesfájóörömösfozolásunk
az Isten üresmarkából enni segíts.

Brüsszel. A pályaudvar mögött neonfény világ. Kék, vörös, narancs, könnyű zöld. Egyedül ülök a fülkében, fáradtan, lustán nyúlok el az ülésen. Szeretnék elaludni, de nem megy sehogysem. Emésztetlen élmények kavarnak bennem. Párisból jövök. Brussel Midi, olvasom a táblán. Megrándul a szerelvénnyel, indulunk. A fülkeajtóban egy hatalmas pocak, majd egy parázsló szivar jelenik meg, aztán a hozzájuk tartozó öregúr is bepréselődik az ajtón. Üdvözöljük egymást. Mechelelnél járunk, egy határőr lép a fülkébe. Nyujtom az útlevelem. Magyar? Kérde. Igen, magyar vagyok, felelem. Benyomja a pecsétet, ennyi az egész formaság. Eszembe jut: másfél éve Csehszlovákiában jártam, több mint két órát fagyoskodtunk a hideg tavaszi szélben mindkét oldalon a vámház előtt. Igen, az még a vasfüggöny mögött volt. A határőr tiszteleg, becsukja maga mögött az ajtót. Utitársam felém fordul, menekült?—kérdézi. Igen, — felelem. A forradalom után jött?—Bólintok. Más nyakára kenyeret pusztítani?! Kissé váratlan a támadás, hirtelen nem tudok mit válaszolni, de lehetetlen is. Az öregúrból ömlik a szó. Egyik kezével izmos szivarját markolja, néha a levegőbe bök vele, ilyenkor végig szórja hamuval a padlót, az ülést (szeretnék ezért rászólni). A másik kezével mellényéről lelógó súlyos aranyláncába kapaszkodik, ujján kövér pecsétgyűrűk, s beszél, vádol, panaszkodik: másoda gondot hoztunk a nyakára. Csak teher vagyunk, elégedetlenek és nyugtalanok. Aztán valamást tesz — ha nem mondaná is tudnám —: Egy centet sem adott a magyaroknak és nem is ad. (Istenem, ha csak egy centet adott volna, a szegénytől égne az arcom).

Atlibegni a határon, az volt a legkönnyebb, mondja, — Azt hiszi, becsüljük magukat? Ha ott hon maradtak volna, akkor igen! Ha elítélnék, felakasztanák, agyonlőnék magukat, megemelném a kalapom! De így? (Ez örült, gondolom). Mit csinál most Hollandiában? — A leideni egyetemen tanulok! — Tanul? Leidenben? Dolgozni persze nem ízlik. Más pénzen tanul. Más elől foglalja el a helyet. — A kalauz nyitja ránk az ajtót. Az én jegyemet már Brüsszel előtt látta. Az öregúr vastag tárcájában turkál a jegy

után. Akaratlanul is rábámulok. A tárca öléből százasként kukucskálnak ki. Végül a jegy a zsebemből kerül elő. A kalauz tovább megy, a megszakított „társalgást” nem folytatjuk. Roosendaalban az öreg kiszáll. Szeretném a bőröndömet utána hajítani. Undorító fráter!

Tulajdonképpen egy éve — megérkezésünk óta — vártam már valami ilyesmit. Bizalmatlanságra szoktatott értelmünk nem merete hinni, hogy áldozat, ilyen roppant anyagi és lelki támogatás, amit kapunk: őszinte lehet. Most már tudom: aki segít, őszinte szívvel, szeretetből segít. Még a nemismerésünkből adódó félreértéseket is a szeretet szüli. Abban az időben még vártam a kérdést: Miért jöttél? Brüsszel és Roosendaal között e vonaton, egy zsíros üzletecskén, ki tudja talán egy brüsszeli örömtanyán elért sikereitől megvadult nyárspolgár szemembe vágta váratlanul és durván. Mikor Pilátus megkérdezte Krisztust: Quid est veritas? Jézus nem tartotta méltónak, hogy válaszoljon. Én is hallgattam. Mi is csak keressük az igazságot, de aki nem akar róla hallani, annak minek beszéljek.

Egy gulden huszonöt centtel zsebemben Párisból jövök, s megyek haza. Igen, egy kicsit már haza, ahol a háziasszonyom nemcsak a diákszobával vár, de érdeklődő kíváncsisággal (ahogy anyám is várna egy párisi útról) s kedves jóságával. Ahol a „penningmeesteres”. — az ösztöndíjalap pénztárosnője — nemcsak azt nézi, hogy könyökünk esetleg kilóg a kabátból és rojtosodik az ingujj szája, hogy kosztunk, könyveink éppúgy meglegyenek, mint a többieknek, de azt is, hogy egy embertelen kornak irtózatai, egy forradalomban orosz golyók luggatták át, rojtozták ki lelkünket is, s azt csak a szeretet fonálával lehet befoltozni. S vállalják a foltozást, még ha oly nehéz is a lélekhez hozzáférni, hiszen a másik fele ott maradt, ahol a többieket börtönben izzasztják, akasztófákra aszalják. Igen, Hollandiába közéjük megyek haza, az emberek közé, akik többben vannak, mint a nyárspolgárok. Azok közé, akik tudni akarják: mi az Igazság. Az emberek közé megyek haza magam is embernek. Leiden, 1958 március. Tóth Z. László.

Biokémiai kongresszus Bécsben.

Korunkban a tudományok fejlődése egyre gyorsul, sok új tudományág születik, illetve sok eddig elhanyagolt, vagy lelkisnyelt tudományág növi ki magát önállóvá.

A biokémia, amely az élőlényekben lezajló kémiai folyamatokat vizsgálja, szintén egy háttérbe szorított tudományág volt. A legutóbbi évtizedekben azonban a biokémia rohamos fejlődésnek indult, és ma már tudósok ezrei foglalkoznak biokémiai kutatásokkal.

A biokémia jelentőségét aláhúzza az a tény is, hogy most, a háború után már negyedszer rendeznek a világon olyan nemzetközi kongresszusokat, ahol csak biokémiai problémákat vitatnak meg. Cambridge, Páris és Bruxelles után most a szabad Ausztria fővárosa, Bécs vállalta a kongresszus megrendezésének feladatát. A jól szervezett kongresszus alapján képet lehetett alkotni a világon folyó biokémiai kutatások jelenlegi állásáról. A tudományos találkozó jelentőségét csak emelte az a tény, hogy a vasfüggöny mindkét oldaláról nagy számmal jöttek tudósok, hogy munkájukról beszámoljanak s közöttük több Nobel-díjas volt. A kongresszus méreteire jellemző, hogy kb. 5000 résztvevője volt, s kb. 1700 előadás volt a programon.

Magyarok számára külön jelentőséggel bírt az a tény, hogy a kongresszusra igen sok ma-

gyar szakember jött el, valóban a világ minden tájáról, s nem is rosszul szerepeltek. Köztük volt több világszerte ismert tudós is. Jó csengése van a magyar névnek a kémia tudományában, hiszen a magyar nép ezen a területen három Nobel-díjast adott a világnak, Zsigmondit, Szent-Györgyit és Hevesit. (S talán nevetet is, ha szabad ideszámítani a bécsi Bárány Károlyt.) (Rajtuk kívül nincs is más magyar Nobel-díjas).

A találkozó tartamára az osztrák rendezőség több kirándulást is beiktatott: Bécsset, Bécs környékét, az Alpokat, Wachaut és a Fertő-tó vidékét lehetett megnézni. Bécs városában természetesen sok magyar emlékekkel találkozhattunk, de főleg a Fertő-vidéki kirándulás nyújtott sokat e tekintetben. Ezen a kiránduláson igen sok idegen hallotta meg, hogy Burgenland magyar vár-övezete védte annakidején Nyugatot a török ellen, hogy a mai napig az Esterházy-család birtokában lévő vár — Fraknó — hogy kivette részét a török elleni harcban. A világ minden tájáról összesereglett tudósok érdeklődve hallgatták az Esterházy-ezred vitézi tetteit, nézték a csatákat megörökítő képeket s a magyar vitézek páncéljait, sisakjait és fegyvereit.

(folytatás az 5. oldalon)

A tudósok 1947 óta dolgoznak a Qumran néptörzs írásainak megfejtésén, amelynek települései az idősámításukat megelőző időben a Holttenger mellékén terültek el. Érdekes megtudnunk, hogy az írások megfejtéséhez milyen eszközöket vettek igénybe.

Egyes írásokat vékony rézlemezre írtak, amelyeket hosszú szalagokká forrasztottak össze és így összetekercseltek. Ezeket nem lehetett többé széttekercselni, mert porrá hullottak volna szét. Először tehát keskeny csíkokra kellett őket szabdalni és e szeleteket azután korszerű ragasztószerekkel egymáshoz illeszteni. Pymódon körülbelül 30.000 szavas szöveget kaptak, amely azonban igen hiányos volt. A legfontosabb feladat tehát most az volt, hogy a szöveg hiányokat olyan szavakkal töltsék ki, amelyek az eredeti szövegben minden valószínűség szerint e hiányokat betöltötték.

A nyelvtudósok ehhez modern elektronikus gépeket használtak fel. Munkájukat azzal kezdték, hogy minden szót és minden hiányhelyet lyuggató géppel egy-egy lapra vettek fel, amely a tekercs, a hasáb és a sor számát tartalmazta, amelyben a szó előfordult. Ezenfelül felvették a szó code-számát, az előtte álló és utána következő szó utolsó betűinek számát és a lap code számát, amelyre mindez vonatkozott.

Amikor ezzel az óriási munkával elkészültek, a kapott 30.000 lapot New Yorkban egy elektronikus gép segítségével feldolgozták. Ez a lapokat mágneses szalagra másolta le. Ezt a mágneses másolatot használták fel arra, hogy az elektronikus gép útján az egész szöveggyékerről olvasható lenyomatot kapjanak. Percenként 150 szót lehetett lenyomatni, úgyhogy a szöveggyékkel aránylag hamar elkészültek, ha nem vesszük számításba azt a hosszú időt és nagy munkát, amibe ez a nagy türelmet igénylő előkészítő munka került.

Mint már említettük, sok tekercs igen rossz állapotban volt. A barlangokban ezenfelül sok olyan töredéket is találtak, amelyek csak egyes szavakat, vagy mondatrészeket tartalmaztak. Itt még sok részt kell megtalálni és még nagyon sok hiányhelyet kell kipótolni.

Erre az elektronikus gépet használják fel. Ez megtalálja a hiány előtt és után álló szavakat, egyben a hiányhely hosszát és a szó betűinek számát, amelyek a hiányhelyet betöltötték. A gép ezután pillanatok alatt végigkutatja az egész szöveggyéket és megtalálja azt a szót, amely jelentése és hossza alapján odavalló.

Ezt a módszert először úgy próbálták ki, hogy ismert szövegekből szándékosan hagytak ki szavakat, hogy megállapítsák: képes-e a gép a hiányhelyeket pontosan megjelölni és kitölteni. Amidőn kitűnt, hogy a gép ezt pontosan el tudja végezni, átalakították a tekercsek szövegének megfejtésére.

A nyelvtudósok ezt a nagy eredményt a technikusokkal karöltve érték el, akik a gépek minden részletét jól ismerték és a gépek működéséről részletekre kiterjedő programot tudtak kidolgozni.

Most azon fáradoznak, hogy hasonló módszert alkalmazzanak számos tudományos írás, pl. kémiai jegyzetek feldolgozására, hogy bennük gyorsan megtalálják a valamely kémiai vegyülettel kapcsolatos elszórtan előforduló adatokat. Ezt a módszert a jog és más tudományok terén is fel fogják használni, hogy a gép útján gyorsabban juthassanak a szükséges adatok birtokába. Az előkészületek azonban évekig tartanak. Ha viszont a gép számára mindent előkészítettek, úgy a gép a keresett összefüggést vagy szót pillanatok alatt megtalálja.

És visznek, abova nem akarod...

HELMUT GOLLWITZER

IX.

Mivel körünkben egyedül én voltam teológus, a vezetést bizalommal rám ruházták, bár az igazi pietista még nem tekinti a papi palástot szellemi kvalitások biztosítékának. Mindannyian ugyanazt akarták hallani és csak erről az Egyről akartak beszélni. Erről kellett beszélni; amikor a biblia került szóba, amely mindnyájunk összekötő kapcsa volt. A rendkívüli körülmények így eredményezték, hogy a biblia olyan helyet töltött be, mint a reformátoroknál; anélkül, hogy sokat vitatkoztunk volna róla, a közöttünk fennálló különbségek következtében kölcsönös erősítést, ösztönzést és kioktatást csak kerülőúton, a biblia útján kaphattunk, általa mondhatta a katolikus a baptistának, az evangélikus a darbystának azt, amire az életben éppen szükségünk volt. Ez viszont alátámasztotta mindazokat a csodálatos dolgokat, amelyeket merész reformátorok a Bibliáról mondtak: hogy a Biblia nem halott, hanem minden időkben továbbélő könyv, tulajdonképpen nem is könyv, hanem nagyon is élő szavak összessége, mely saját erejéből is képes magát olvasóival megértetni, melynek szava tiszta és világos és egymagában is képes arra, hogy az embert Krisztussal kapcsolatba hozza, mely egymáshoz vezérli az embereket és áthidalja a különböző gondolkodási és átélési módok közötti szakadékokat. Ezzel a tapasztalattal megelégedtünk, ezen túlmenően pedig nem tartottuk szükségesnek a kérdéseken vitatkozni. Szükségképpen nem az volt a célunk, hogy egymást egyenlő felfogásunkról meggyőzzük és egymást felekezetünk számára megtérítsük. Más táborokban előfordult, hogy egyesek áttértek a katolikus hitre, vagy abból másra, — nekünk azonban az volt a célunk, hogy egymást nap mint nap újra Krisztus számára térítsük meg. E pozitív célkitűzés mellett, amelynek gyakorlati jelentősége roppant nagy volt, és abban állott, hogy kitartsunk és életünknek ebben az időben is értelmet adjunk, nem engedhettük, hogy szóhoz jusson negatívum, t. i. az, hogy valamelyikünket kiemeljük felekezetéből és eredeti hagyományából. Nyugodtan meg kellett mindenként hagynunk abban, ami bennünket egyéni meggyőződésünkben egymástól elválasztott. Ezeket az elválasztó különbségeket azonban nem igyekeztünk féltékeny agyonhallgatni, hanem csak az ezekkel kapcsolatos vitákat száműztük közös összefüveteleinkről. Párbeszédük során ezek is szóba kerültek, azonban inkább olyan célzattal, hogy egymást meggyőzzük arról, mit kell majd saját felekezetünk keretein belül az itteni ökuménikus gyülekezet tapasztalatai alapján otthon érvényesíteni. Hasznos beszélgetéseket folytattunk a Szabad Egyházhoz tartozókkal, akik természetesen diadalmasan könyvelték el Barth aggályait a gyermekkeresztséggel szemben.

Ilymódon a közös úrvacsorák kérdése sem okozott problémákat. Ahol ezekben az években oszthattunk úrvacsorát, ott mérhetetlenül nagy erő áradt belőle. Ha arra vártunk volna, hogy a szentség fogalmának értelmezésében megegyezésre

jussunk, akkor újra elárultuk volna Krisztus szavának közös meghallgatását a Szentírásból. Előzőleg többnyire nem mulasztottuk el szóbahozni, hogy az úrvacsorát miként értelmezzük és nem mulasztottuk el egymás előtt újból felolvasni és átgondolni az Új Testamentum szavait az úrvacsoráról. Utána azonban felekezeti különbség nélkül járultunk az Ur asztalához és az Urat arra kértük, hogy abban a kegyelemben részesítsen bennünket, amilyenben bennünket titokzatos és annyi vitát okozott szavaival részesíteni őhajtott.

Besicában Anzelm kezdeményezésére alakultak meg a körök. Másutt is többnyire lelkesek indították meg a mozgalmat. Azbesztben azonban lelkesek közreműködése nélkül alakult meg csoportunk. Nem a véletlen játéka volt, hogy itt és másutt, ahol nem voltak papok, elsősorban pietisták, valamint a Hitvalló Egyházhoz tartozók működtek ebben közre. Ugy látszik, hogy az átlagos protestáns keresztyén, ha otthon aktív tagja volt is gyülekezetének, úgy mint a katolikus is, habár felhasználta az alkalmat, hogy a felajánlott keresztyén összefüveteleken részt vegyen, mégsem érezte annak szükségét, hogy ilyeneket szervezzen ott, ahol még nem alakultak meg. Megelégedtek azzal, hogy saját hitük szerint éljenek.

A többé-kevésbé pietisztikus közösségekből jött keresztyének vagy a szabad egyházak tagjai otthon annyira aktív közösségi életet éltek, hogy mindenütt ezt keresték és seholy sem akartak enélkül élni. A zihendörfi mondás: „Nincs keresztyénség közösség nélkül”, melyen a lelkükbe vésődött. A pietista örökség eme mozzanatát annál is inkább megtanultam becsülni, mert közülük sokan a háborúban és fogságban folytatott élet során már egyáltalán nem kérkedtek bosszantó módon azzal, hogy csak ők azok, akik valóban „megtértek”. Ha összehasonlítjuk köreink protestáns és katolikus tagjait, megfigyelhetjük, hogy a katolikusok belső életét egyházi nevelésük nagyobb „szemléleti anyaggal” gazdagította, így különösen a szentekkel, azok tetteivel és mondásaival, mint a példaadó keresztyéni élet ábrázolásával, amihez még az is hozzájárult, hogy jól el voltak látva imaszövegekkel és segítő tanácsokkal nehéz idők és életbevágó döntések esetére. Nem vagyunk azonban akkor sem igazságtalanok, ha megállapítjuk, hogy a hitében élő protestáns keresztyén a hívő katolikusoktól rendszerint abban különbözik, hogy az írásnak mélyebb értelmezést ad, így a bűnt és a kegyelmet jobban képes felismerni, mivel sokkal közelebb áll magához Krisztushoz.

Fogolytársaim beszélgetéséből gyakran csendült ki az a jó elhatározás, hogy ezt a nehéz időt további életünkben sem szabad soha elfelejtenünk. Szerények leszünk! Az étel miatt asztalnál soha többé nem fogunk panaszkodni! A száraz kenyeret sem fogjuk soha többé megvetni! Akkoriban örültem az ilyen elhatározásoknak, azonban kételkedtem abban, hogy majd ki is tartanak mellettük.

Szerény csak az lehet, aki hálás; aki pedig hálás, nem felejt. Hálás azonban csak az marad, akinek van Valakije, kihez hálájával fordulhat. Azok számára, akik tudtak látni, vagy ott látni megtanultak, a fogság ideje nem az elhagyatottság, hanem a felsőbb irányítás és gondviselés megnyilvánulásának korszaka volt. Vonatkozik ez egészen apró eseményekre is, — de ezek az apró események nem voltak jelentéktelenek a

TÓTH Z. LASZLÓ

Ha futsz...

*ne nézd utaknak rejtekén a félrehajló bokrot,
az erdők zöldes tengerén a kancsalul nőtt lombot,
ne nézd roppant ég sátorán a nyílas vak jelét,
lábát a rengő tó, a nád miként veti elé,
hisz elmerülsz és elragad az ár, hogy útra léptél,
és útlevele bélyeget saját bőrödre kértél,
hisz hinárként ölel körül az elmaradt világ:
erdőd könnyes őz szemét a hold vetíti rád.
Elpattant hurok zongorádon, mik messze elmaradtak,
aknászínór pányvájaként feszülnek mart nyakadnak.
Hidaknak ivelt kebleim egy más világba lépsz,
ahol te élsz csak, s véled az, kit álmaidba kérsz.*

*Ahol a sejtek, súlyok, pénzek árát
színek, illatok, ízek váltják,
ahol hegyek, vizek az éggel egybefolytak,
ahol a felhők ringatják a holdat.
Ahol kezébe hull a csillagod
és nem szül fattyú magzatot
a szüzek rózsá-köldökén
szerelemből szőtt gyökér.
Ahol te élsz, és véled az
amit magadba befogadsz:
s az lesz egyetlen, csak igaz
mire nem kell sosem vigasz,
mert benne bűnnek neve nincs,
mert benne kinnak neve nincs.
Ahol időnek, térnek nincsen partja
és fák tövére sem kell balta,
ahol valóság, álom végleg egybefolytak,
ahol az ágon biztos jel a holnap
mert ott te élsz, te élsz, de úgy, hogy élsz.*

*Ne nézd hát utak rejtekén a félrehajló bokrot,
az erdők zöldes tengerén a kancsalul nőtt lombot,
ne nézd roppant ég sátorán a nyílas vak jelét,
hátát a rengő tó, a nád, miként veti elé,
hisz elmerülsz és elragad az ár, hogy útra léptél,
és útlevele bélyeget saját bőrödre kértél,
hisz hinárként ölel körül az elmaradt világ:
erdőd könnyes őz szemét a hold vetíti rád.
Elpattant hurok zongorádon, mik messze elmaradtak,
aknászínór pányvájaként feszülnek mart nyakadnak.
Hidaknak ivelt kebleim egy más világba lépsz,
ahol te élsz csak, s véled az mit álmaidba kérsz!*

foglyok életében. Nagyon nehéz ezekről beszámolni, — kívülállókkal ugyanis általában lehetetlen megértetni, a külső események miként játszanak össze bensőnk állapotával, — hogy egy nehéz órában jött kis segítség éppen egy ima meghallgatását jelentette, — hogy egy rossz brigádba való áthelyezés volt éppen az, amire fenyegetett belső életünknek szüksége volt, — hogy miként nyilvánult meg itt valamilyen magasabbrendű kauzalitás; — ezt csak az tudja megérteni, aki mindezt átélte.

Ugyanilyen összefüggést láttunk az otthon miérettünk elmondott imák és a távoli Oroszországban kisebb-nagyobb bajokból való menekvés között; vagy gyakran tapasztaltuk, hogy valamely mély depresszióból hirtelen a boldog nem-törődömség állapotába kerültünk, mert akaratlanul eszünkbe jutott egy strófa az énekkönyvből, vagy a Biblia valamelyik szava. Amikor egyikünket borzalmas hetek után végre kiengedték a vallatótömlőből, így szólt hozzánk: „Úgy látszik, otthon most erősen imádkoztak értem”. — „Miért? Talán mert újra kiszabadultál?” — „Nem, hanem mert odabenn nem éreztem semmi félelmet.”

Ezért van Valakink, Akihez hálánkkal fordulhatunk; — mert nem vak véletlenek, és nem az ok és okozat rideg törvényei határozzák meg életünket, hanem Örök Urunk maga irányítja azt, Ő gondoskodik rólunk, törődik velünk és vesz körül hatalmával. Csak ez a hála tartja életben bennünk az emlékezést. Csak azok nem felejtik el, amit átéltek, akik hálával vannak eltelve Öránta.

(Vége).

Mai protestantizmus

Írta: PIERRE BURGELIN

Pierre Burgelin a filozófia professzora a strassburgi egyetemen. E cikke eredetileg „Situation du Protestantisme” címmel a Revue de Paris 1957. novemberi számában jelent meg.

A protestantizmus lényegében egy elv. Ez az elv azonban a történelemben ölt testet. A protestantizmus ugyanakkor egy nagy család, mely a világ szellemi hatása alatt változásokon megy át, mint minden, ami él. Azonban mindezen hatásokra ugyanazon belső törvényszerűség szerint hat vissza, amely őt magát is meghatározza. Nem létezik tan nélkül, de nem is azonosítható vele; kidolgozza azt és mindig új módon használja fel. A hitűségben, mely, mint minden vallásnak, úgy a protestantizmusnak is egyik leglényesebb elemét képezi, mindig van valami belső megosztottság és feszülés.

Ha megkérdeznénk egy teológust, kétségtelenül azt mondaná, hogy a protestantizmus mindmáig azt az elvet képviseli, melyet a vallásújítók a 16. században kezdtek hirdetni. Joggal Luther és Kálvin írásaihoz utalna bennünket, főképpen pedig elődeink nagy hitvallásaihoz, az ágostaihoz, vagy a la rochellei hitvalláshoz. A protestáns továbbra is annak akarja tudni magát, aki a kegyelem által való megigazulást vallja a hit segítségével, továbbá az ember teljes megromlását a bűnbeesés által és megváltását Jézus Krisztus kereszthalálával. Mindig a Szentírás embere marad, azé a Szentírásé, mely a Szentlélek belső bizonygatója szerint Isten Igéje. Elveti a hagyományt, mivel az emberi eredetű. Következésképpen visszautasítja egy papi rend közbenjárását közte és Isten között, tekintettel arra, hogy a protestantizmus az egyetemes papság elve alapján áll. Továbbra sem hajlandó a Szentleket hozzákötöni bizonyos intézményekhez, zsinatokhoz vagy pápákhoz. Elutasítja Krisztus „anyagi” jelenlőségének gondolatát az úrvacsorában a katolikus értelmezés szerint. Teológusunk azzal folytatná, hogy a reformáció óta semmi sem változott, semmit sem adott fel e tanokból a protestantizmus. Mindez maga a keresztyén életnek és igazságnak lényege, melyért bármikor fel kellene áldoznunk életünket. Ebben, néhány lényegtelen különbségtől eltekintve, egyetlen evangélikusok és reformátusok egyaránt.

Azonban a tanbeli hűség nem zárja ki a nagyfokú változatoságot abban, hogy ki mit hangsúlyoz ki a keresztyénségből. Vannak különbségek az evangélikusok között egyfelől, akik inkább a kegyességi élet felé hajlanak a reformátusok között másfelől, akik inkább a társadalmi tevékenységgel törődnek, továbbá a methodisták és baptisták között. Meg van továbbá az a két irányzat is, mely már a reformáció óta is váltakozó szerencsével jelentkezik, az orthodoxia és a liberálizmus.

Nagyjából úgy lehet mondani, hogy az orthodoxia szigorú ragaszkodás a hitújítók tanításához, a Szentháromsággal kapcsolatos állításaihoz, az általuk elfogadott első zsinatok hitvallásaihoz, a szentségekről szóló felfogásukhoz és gyakran az ő teológiájukhoz magához is. Az orthodoxia szigorúan elfogadja a Szentírás tekintélyét.

A liberálizmus inkább a Szellem szabadságáért száll síkra, mely nem engedi magát bezárni egy betű szerinti, „szószálhasogató” szigorúsággal, mereven magyarázott tantételbe. Sokkal nagyobb az érzéke a történeti változások iránt és éppen ezért arra törekszik, hogy evangéliuma mind hitelesebb legyen, — megkövetelvé a kritikától, hogy Krisztus szavait, amennyire lehet, a legpontosabban közelítse meg és ne elégedjék meg azzal, hogy Pál vagy János apostolhoz, vagy az Ige egyéb magya-

rázójához forduljon, bárki legyen is az. Az evangéliumtól elsősorban inspirációt vár, melynek segítségével megérthesse a világot és mely szerint abban tevékenykedjék.

Szélsőséges formájában mindkét irányzat rejt magában bizonyos veszélyeket. Az orthodox néha úgyszólván maradi magatartást vesz fel, görcsösen tartja magát a tanhoz és elfelejti, hogy az igazság maga az élet. A hit az orthodoxiában gyakran tisztán értelmi akrobatikává változik, mely a Szentírás szövegén alapul és amely sokszor elszakad attól, amihez tartoznia kellene, — az élettől.

A liberálizmus erre úgy reagál, hogy emlékeztet arra, miszerint a hitet élni kell, a betű pedig öl. Azonban ez az irányzat könnyen oda vezet, hogy míg élesen hangsúlyozza a történelem szerepét, a maga részéről elfelejti, hogy az élet az igazság, és hogy a szellem szabadsága elfojthatja a keresztyén kijelentés hangját az emberiség vallási mozgalmi között. Legfontosabbnak a jóindulatot és az érzületet tartja, a lélektan követelményeit és a filozófusok okoskodásait mindaddig, amíg az orthodoxia arra nem emlékezteti, hogy nincsen üdv Jézus Krisztuson kívül. A protestantizmus ebből az állandó belső feszültségből él, e kétféle magyarázat, talán kétféle szellemi magatartás között. Mindkettőnek kétségkívül megvan a maga szükségszerű rendeltetése. Ha a feszültség túl nagyra nőne, akkor az Egyház kettéhasadna. Ily módon állandóan a szektariánizmus scyllája és az eretnekség charybdisé között evez.

E nézőpontról tekintve manapság minden árnyalatot megtalálhatunk a protestantizmusban. Századunkat azonban mégis az jellemzi a legjobban, hogy a liberális válság a tudományok fejlődése következtében véget ért. E félszázadnak leginkább liberális sugalmazásra készült nagy műve, Rudolf Bultmann marburgi exegeta munkája, aki megkísérelte, hogy a Szentírást megtisztítsa a mythológikus elemektől („Entmythologisierung”), amivel mély érdeklődést keltett a Szentírás iránt. Ugyanakkor a reformáció hitelvei újra megkapták az őket megillető helyet, akár a neo-lutherizmus, vagy a neo-kálvinizmus alakjában, vagy valamilyen új formában. A helyzet túlságosan megváltozott ahhoz, hogy új tanszintézisek ne mutatkoznának szükségesnek. A modern racionalizmus, a német idealizmus és Schleiermacher hatása, Kierkegaard, a történetfilozófia, a már Nietzsche által is leleplezett nihilizmus, a politikai, gazdasági és erkölcsi forradalmi változások után mindenki szükségét érzi annak, hogy a fejlődés végére pontot tegyünk. A teológiai gondolkodás pedig új nyelvet és új szavakat keres ezen új helyzet kifejezésére.

Századunk a teológiai újjászülés korszaka; ez a teológia azonban nem tulajdonítja az Esznek azt a magas értéket, mint a középkor tette, hanem inkább egy mind jobban kidolgozott dialektikát használ. Ez a teológia nem támaszkodhat többé az ókori világfelfogásra. Egyben azonban nem ismeri félre az ember szerepét sem a megismerésben, sem pedig azokat a nehézségeket, melyek az embernek a transzcendenssel való kapcsolatából erednek.

Ezen előfeltételek mellett Karl Barth, Emil Brunner vagy Reinhold Niebuhr olyan problémákat vetnek fel újból, melyekről nem állítható, hogy már tökéletesen meg lennének oldva. Lehetetlenség ezúttal belemélyednünk eme teológiai rendszerek részleteibe, valamint az általuk felidézett vitákba. Ez utóbbiak közül az egyik leghevesebb probléma a természetes teológia lehetőségére vonatkozik, vagyis az emberi értelemnek azon képességére, hogy magától, minden kinyilatkoztatás nélkül is, megismerje Istent — amit Brunner állít és Barth

tagad. Meg kellene emlékeznünk Niebuhr jelentős, az ethika alapjaira és a történetfilozófiára vonatkozó művéről, valamint Nigrén híres könyvéről az „Erosz és Agapé-” ről is. A pálmát azonban kétségtelenül Karl Barth teológiája viszi el, mely oly ragyogó és oly jelentős, hogy azt bővebben is tárgyalnunk kell.

Eme életmű központi részét az a hét kötet képezi, mely eddig Barth „Egyházi Dogmatikájából” (Kirchliche Dogmatik) megjelent. Nemcsak teológiai fejtegetései miatt fontos ez a munka, hanem azon kitérései folytán is, melyekben a szerző vizsgálat alá veszi azokat az alaptételeket, a klasszikusokat éppúgy, mint a moderneket, melyeken a mi nyugati kultúránk alapul. Ennek a kritikája maga egy külön tanulmányt igényel meg. Gondolkodásának kiindulópontja az a tétel, hogy az Egyház az a hely, ahol Isten szót hozzánk és hogy az Igét a Szentírás nyilatkoztatja ki. A teológia tehát nem lehet olyan, amely, mint a filozófikus előítéleteiből kiindulva próbálja magyarázni a Szentírást.

A teológiának Barth szerint a Szentírásból kiindulva újra és újra mély kritikának kell alávetnie az egyház tanítását. Barth fáradhatatlanul hangsúlyozza minden olyan megállapítás paradox jellegét, mely azt az elgondolhatatlan valamit akarja kifejezni, hogy Isten szót hozzánk. Pedig ez a Valóság minden teológiának a kezdete és a vége. Nem kell tehát Isten kijelentésével szemben olyan kérdésekkel állnunk elő, melyek csupán a mi kíváncsiságunkból erednek — mint pl. görög és modern problémákkal —, mert itt csak egyszerűen arra kell figyelni, hogy Isten mit tartott helyesnek velünk közölni. A nézőpont eme megváltozása szemelláthatólag felfordítja minden eddig ismert rendszerünket. Ily módon az ember tana sem vezethető le többé szükségképpen egy elvont meghatározásból, hogy az ember „esz és lény”; éppíly kevésbé vezethető ez le a mi tapasztalatunkból, hanem kizárólag csak abból, hogy Isten nyilatkoztatja ki az ő Igéjében, hogy az ember valósággal van. Ádám teremtésének a története, az Újszövetség megállapításai a régi emberről és egy új ember teremtéséről, amely Jézus Krisztus testetöltésében lett világossá, az egyetlen valóban helyes kiindulópont. Azt mondhatnók talán, hogy Isten nálunk jobban tudja, mi az ember. A teológia tehát bezárkózik a hit világába, és itt egy magában zárt világot alkot, melyet semmiféle ebből a világból származó fény meg nem világíthat. A rossznak, az emberi nyomorúságnak a tapasztalata nem magyarázza meg a bűnbeesés kinyilatkoztatott valóságát, mely csupán egy Isten és ember közötti viszonyt fejez ki és csak ebből érthető meg.

Ez az Isten az, aki Jézus Krisztusban öltött testet. Barth gondolkodása lényegében véve a Szentháromság tanán alapul. Szerinte lehetetlen az Istenről beszélni úgy, hogy az ember ne beszélne egyszersmind Jézus Krisztusról is. Krisztusnak eme központi helyzete Barth tanításában megtalálható Kalvinnál is, aki-nél pl. az eleve elrendelés tana állandóan Krisztus személyével van kapcsolatban, azaz az isteni szeretet kinyilatkoztatásával. A keresztyén gondolkodás központi misztériuma Krisztus kettős természete, aki egyszerre Ige, mely testté lett, és ugyanakkor az emberség teljessége is — olyannyira, hogy az ember a maga emberségét nem éri el egészen addig, míg „magára nem ölti Jézus Krisztust”: akkor „új teremtés” lesz, aki Krisztusban él, mozog és van. Barth hű marad a reformátorok gondolatához, amennyiben ő is visszautasítja ezen bibliai szövegeknek misztikus módon való értelmezését. Vagyis nem tér le a hit alapjáról a logikai áttekinthetőség kedvéért és nem fogadja el az embernek egy bizonyosfokú megistenítését, mint annyi az újplatonizmus által befolyásolt gondolkodó teszi. Az ember mindenkor kettős lény marad: lényegében

(folytatás a 6. oldalon)

És visznek, abova nem akarod...

HELMUT GOLLWITZER

IX.

Mivel körünkben egyedül én voltam teológus, a vezetést bizalommal rám ruházták, bár az igazi pietista még nem tekinti a papi palástot szellemi kvalitások biztosítékának. Mindannyian ugyanazt akarták hallani és csak erről az Egyről akartak beszélni. Erről kellett beszélni, amikor a biblia került szóba, amely mindnyájunk összekötő kapcsa volt. A rendkívüli körülmények így eredményezték, hogy a biblia olyan helyet töltött be, mint a reformátoroknál; anélkül, hogy sokat vitatkoztunk volna róla, a közöttünk fennálló különbségek következtében kölcsönös erősítést, ösztönzést és kioktatást csak kerülőúton, a biblia útján kaphattunk, általa mondhatta a katolikus a baptistának, az evangélikus a darbystának azt, amire az életben éppen szükségünk volt. Ez viszont alátámasztotta mindazokat a csodálatos dolgokat, amelyeket merész reformátorok a Bibliáról mondtak: hogy a Biblia nem halott, hanem minden időkben továbbélő könyv, tulajdonképpen nem is könyv, hanem nagyon is élő szavak összessége, mely saját erejéből is képes magát olvasóival megértetni, melynek szava tiszta és világos és egymagában is képes arra, hogy az embert Krisztussal kapcsolatba hozza, mely egymáshoz vezérli az embereket és áthidalja a különböző gondolkodási és átélési módok közötti szakadékot. Ezzel a tapasztalattal megelégedtünk, ezen túlmenően pedig nem tartottuk szükségesnek a kérdéseken vitatkozni. Szükségképpen nem az volt a célunk, hogy egymást egyéni felfogásunkról meggyőzzük és egymást felekezetünk számára megtérítsük. Más táborokban előfordult, hogy egyesek áttértek a katolikus hitre, vagy abból másra, — nekünk azonban az volt a célunk, hogy egymást nap mint nap újra Krisztus számára térítsük meg. E pozitív célkitűzés mellett, amelynek gyakorlati jelentősége roppant nagy volt, és abban állott, hogy kitartsunk és életünknek ebben az időben is értelmet adjunk, nem engedhettük, hogy szóhoz jusson negatívum, t. i. az, hogy valamelyikünket kiemeljük felekezetéből és eredeti hagyományából. Nyugodtan meg kellett mindenkit hagynunk abban, ami bennüket egyéni meggyőződésünkben egymástól elválasztott. Ezeket az elválasztó különbségeket azonban nem igényeltük féltékenyen agyonhallgatni, hanem csak az ezekkel kapcsolatos vitákat számúztuk közös összejöveteleinkről. Párbeszédük során ezek is szóba kerültek, azonban inkább olyan célzattal, hogy egymást meggyőzzük arról, mit kell majd saját felekezetünk keretein belül az itteni ökuménikus gyülekezet tapasztalatai alapján otthon érvényesíteni. Hasznos beszélgetéseket folytattunk a Szabad Egyházhoz tartozókkal, akik természetesen diadalmasan könyvelték el Barth aggályait a gyermekkeresztséggel szemben.

Ily módon a közös úrvacsorák kérdése sem okozott problémákat. Ahol ezekben az években oszthattunk úrvacsorát, ott mérhetetlenül nagy erő áradt belőle. Ha arra vártunk volna, hogy a szentség fogalmának értelmezésében megegyezésre

jussunk, akkor újra elárultuk volna Krisztus szavának közös meghallgatását a Szentírásból. Előzőleg többnyire nem mulasztottuk el szóbahozni, hogy az úrvacsorát miként értelmezzük és nem mulasztottuk el egymás előtt újból felolvasni és átgondolni az Új Testamentum szavait az úrvacsoráról. Utána azonban felekezeti különbség nélkül járultunk az Ur asztalához és az Urat arra kértük, hogy abban a kegyelemben részesítsen bennünket, amilyenben bennünket titokzatos és annyi vitát okozott szavaival részesíteni óhajtott.

Besicában Anzelm kezdeményezésére alakultak meg a körök. Másutt is többnyire lelkesek indították meg a mozgalmat. Azbesztben azonban lelkesek közreműködése nélkül alakult meg csoportunk. Nem a véletlen játéka volt, hogy itt és másutt, ahol nem voltak papok, elsősorban pietisták, valamint a Hitvalló Egyházhoz tartozók működtek ebben közre. Ugy látszik, hogy az átlagos protestáns keresztyén, ha otthon aktív tagja volt is gyülekezetének, úgy mint a katolikus is, habár felhasználta a az alkalmat, hogy a felajánlott keresztyén összejöveteleken részt vegyen, mégsem érezte annak szükségét, hogy ilyeneket szervezzen ott, ahol még nem alakultak meg. Megelekedtek azzal, hogy saját hitük szerint éljenek.

A többé-kevésbé pietisztikus közösségekből jött keresztyének vagy a szabad egyházak tagjai otthon annyira aktív közösségi életet éltek, hogy mindenütt ezt keresték és sehol sem akartak enélkül élni. A zinzendorfi mondás: „Nincs keresztyénség közösség nélkül”, mélyen a lelkükbe vésődött. A pietista örökség eme mozzanatát annál is inkább megtanultam becsülni, mert közülük sokan a háborúban és fogságban folytatott élet során már egyáltalán nem kérkedtek bosszantó módon azzal, hogy csak ők azok, akik valóban „megtértek”. Ha összehasonlítjuk köreink protestáns és katolikus tagjait, megfigyelhetjük, hogy a katolikusok belső életét egyházi nevelésük nagyobb „szemléleti anyaggal” gazdagította, így különösen a szentekkel, azok tetteivel és mondásaival, mint a példaadó keresztyéni élet ábrázolásával, amihez még az is hozzájárult, hogy jól el voltak látva imaszövegekkel és segítő tanácsokkal nehéz idők és életbevágó döntések esetére. Nem vagyunk azonban akkor sem igazságtalanok, ha megállapítjuk, hogy a hitében élő protestáns keresztyén a hívó katolikusoktól rendszerint abban különbözik, hogy az írásnak mélyebb értelmezést ad, így a bűnt és a kegyelmet jobban képes felismerni, mivel sokkal közelebb áll magához Krisztushoz.

Fogolytársaim beszélgetéséből gyakran csendült ki az a jó elhatározás, hogy ezt a nehéz időt további életünkben sem szabad soha elfelejtenünk. Szerények leszünk! Az étel miatt asztalnál soha többé nem fogunk panaszkodni! A száraz kenyert sem fogjuk soha többé megvetni! Akkoriban örültem az ilyen elhatározásoknak, azonban kételkedtem abban, hogy majd ki is tartanak mellettük.

Szerény csak az lehet, aki hálás; aki pedig hálás, nem felejt. Hálás azonban csak az marad, akinek van Valakije, kihez hálájával fordulhat. Azok számára, akik tudtak látni, vagy ott látni megtanultak, a fogság ideje nem az elhagyatottság, hanem a felsőbb irányítás és gondviselés megnyilvánulásának korszaka volt. Vonatkozik ez egészen apró eseményekre is, — de ezek az apró események nem voltak jelentéktelenek a

TÓTH Z. LASZLÓ

Ha futsz...

*ne nézd utaknak rejtekén a félreahajló bokrot,
az erdők zöldes tengerén a kancsalul nőtt lombot,
ne nézd roppant ég sátorán a nyilas vak jelét,
lábát a rengő tó, a nád miként veti eléd,
hisz elmerülsz és elragad az ár, hogy útra léptél,
és útlevele bélyeget saját bőrödre kértél,
hisz hinárként ölel körül az elmaradt világ:
erdőd könnyes őz szemét a hold vetíti rád.
Elpattant hurok zongorádon, mik messze elmaradtak,
aknazsinór pályvájaként feszülnek mart nyakadnak.
Hidaknak ivelt keblein egy más világba lépsz,
ahol te élsz csak, s véled az, kit álmaidba kérsz.*

*Ahol a sejtek, súlyok, pénzek árát
színek, illatok, ízek váltják,
ahol hegyek, vizek az éggel egybefolyanak,
ahol a felhők ringatják a holdat.
Ahol kezébe hull a csillagod
és nem szül fattyú magzatot
a szüzek rózsá-köldökén
szerelemből szőtt gyökér.
Ahol te élsz, és véled az
amit magadba befogadsz:
s az lesz egyetlen, csak igaz
mire nem kell sosem vigasz,
mert benne bűnnek neve nincs,
mert benne kinnak neve nincs.
Ahol időnek, térnek nincsen partja
és fák tövére sem kell balta,
ahol valóság, álom végleg egybefolyanak,
ahol az ágon biztos jel a hoinap
mert ott te élsz, te élsz, de úgy, hogy élsz.*

*Ne nézd hát utak rejtekén a félreahajló bokrot,
az erdők zöldes tengerén a kancsalul nőtt lombot,
ne nézd roppant ég sátorán a nyilas vak jelét,
hátát a rengő tó, a nád, miként veti eléd,
hisz elmerülsz és elragad az ár, hogy útra léptél,
és útlevele bélyeget saját bőrödre kértél,
hisz hinárként ölel körül az elmaradt világ:
erdőd könnyes őz szemét a hold vetíti rád.
Elpattant hurok zongorádon, mik messze elmaradtak,
aknazsinór pályvájaként feszülnek mart nyakadnak.
Hidaknak ivelt keblein egy más világba lépsz,
ahol te élsz csak, s véled az mit álmaidba kérsz!*

foglyok életében. Nagyon nehéz ezekről beszámolni, — kívülállókkal ugyanis általában lehetetlen megértetni, hogy a külső események miként játszanak össze bensőnk állapotával, — hogy egy nehéz órában jött kis segítség éppen egy ima meghallgatását jelentette, — hogy egy rossz brigádba való áthelyezés volt éppen az, amire fenyegetett belső életünknek szüksége volt, — hogy miként nyilvánult meg itt valamilyen magasabbrendű kauzalitás; — ezt csak az tudja megérteni, aki mindezt átélte.

Ugyanilyen összefüggést láttunk az otthon miérettünk elmondott imák és a távoli Oroszországban kisebb-nagyobb bajokból való menekvés között; vagy gyakran tapasztaltuk, hogy valamely mély depresszióból hirtelen a boldog nem-törődömség állapotába kerültünk, mert akaratlanul eszünkbe jutott egy strófa az énekkönyvből, vagy a Biblia valamelyik szava. Amikor egyikünket borzalmas hetek után végre kiengedték a vallatómlócból, így szólt hozzánk: „Úgy látszik, otthon most erősen imádkoztak értem”. — „Miért? Talán mert újra kiszabadultál?” — „Nem, hanem mert odabenn nem éreztem semmi félelmet.”

Ezért van Valakink, Akihez hálánkkal fordulhatunk; — mert nem vak véletlenek, és nem az ok és okozat rideg törvényei határozzák meg életünket, hanem Örök Urunk maga irányítja azt, Ő gondoskodik rólunk, törődik velünk és vesz körül hatalmával. Csak ez a hála tartja életben bennünk az emlékezést. Csak azok nem felejtik el, amit átéltek, akik hálával vannak eltelve Óiránta.

(Vége).

Mai protestantizmus

Írta: PIERRE BURGELIN

Pierre Burgelin a filozófia professzora a strassburgi egyetemen. E cikke eredetileg „Situation du Protestantisme” címmel a Revue de Paris 1957. novemberi számában jelent meg.

A protestantizmus lényegében egy elv. Ez az elv azonban a történelemben ölt testet. A protestantizmus ugyanakkor egy nagy család, mely a világ szellemi hatása alatt változásokon megy át, mint minden, ami él. Azonban mindezen hatásokra ugyanazon belső törvényszerűség szerint hat vissza, amely őt magát is meghatározza. Nem létezik tan nélkül, de nem is azonosítható vele; kidolgozza azt és mindig új módon használja fel. A hithűségben, mely, mint minden vallásnak, úgy a protestantizmusnak is egyik leglényegesebb elemét képezi, mindig van valami belső megosztottság és feszültség.

Ha megkérdeznénk egy teológust, kétségtelenül azt mondaná, hogy a protestantizmus mindmáig azt az elvet képviseli, melyet a vallásújítók a 16. században kezdtek hirdetni. Joggal Luther és Kálvin írásaihoz utalna bennünket, főképpen pedig elődeink nagy hitvallásaihoz, az ágostaihoz, vagy a la rochellei hitvalláshoz. A protestáns továbbra is annak akarja tudni magát, aki a kegyelem által való megigazulást vallja a hit segítségével, továbbá az ember teljes megromlását a bűnbeesés által és megváltását Jézus Krisztus kereszthalálával. Mindig a Szentírás embere marad, azé a Szentírásé, mely a Szentlélek belső bizonygatója szerint Isten Igéje. Elveti a hagyományt, mivel az emberi eredetű. Következésképpen visszautasítja egy papi rend közbenjárását közte és Isten között, tekintettel arra, hogy a protestantizmus az egyetemes papság elve alapján áll. Továbbra sem hajlandó a Szentleket hozzákötni bizonyos intézményekhez, zsinatokhoz vagy pápákhoz. Elutasítja Krisztus „anyagi” jelenvalóságának gondolatát az úrvacsorában a katolikus értelmezés szerint. Teológusunk azzal folytatná, hogy a reformáció óta semmi sem változott, semmit sem adott fel e tanokból a protestantizmus. Mindez maga a keresztyén életnek és igazságnak lényege, melyért bármikor fel kellene áldoznunk életünket. Ebben, néhány lényegtelen különbségtől eltekintve, egyetértenek evangélikusok és reformátusok egyaránt.

Azonban a tanbeli hűség nem zárja ki a nagyfokú változatosságot abban, hogy ki mit hangsúlyoz ki a keresztyénségből. Vannak különbségek az evangélikusok között egyfelől, akik inkább a kegyességi élet felé hajlanak a reformátusok között másfelől, akik inkább a társadalmi tevékenységgel törődnek, továbbá a methodisták és baptisták között. Meg van továbbá az a két irányzat is, mely már a reformáció óta is váltakozó szerencsével jelentkezik, az orthodoxia és a liberálizmus.

Nagyjából úgy lehet mondani, hogy az orthodoxia szigorú ragaszkodás a hitújítók tanításához, a Szentháromsággal kapcsolatos állításaihoz, az általuk elfogadott első zsinatok hitvallásaihoz, a szentségekről szóló felfogásukhoz és gyakran az ő teológiájukhoz magához is. Az orthodoxia szigorúan elfogadja a Szentírás tekintélyét.

A liberálizmus inkább a Szellem szabadságáért száll síkra, mely nem engedi magát bezárni egy betű szerinti, „szószálhasogató” szigorúsággal, merően magyarázott tantételbe. Sokkal nagyobb az érzéke a történeti változások iránt és éppen ezért arra törekszik, hogy evangéliuma mind hitelesebb legyen, — megkövetelvén a kritikától, hogy Krisztus szavait, amennyire lehet, a legpontosabban közelítse meg és ne elégedjék meg azzal, hogy Pál vagy János apostolhoz, vagy az Ige egyéb magya-

rázójához forduljon, bárki legyen is az. Az evangéliumtól elsősorban inspirációt vár, melynek segítségével megérthesse a világot és mely szerint abban tevékenykedjék.

Szélsőséges formájában mindkét irányzat rejt magában bizonyos veszélyeket. Az orthodox néha úgyszólván maradi magatartást vesz fel, görcsösen tartja magát a tanhoz és elfelejti, hogy az igazság maga az élet. A hit az orthodoxiában gyakran tisztán értelmi akrobatikává változik, mely a Szentírás szövegén alapul és amely sokszor elszakad attól, amihez tartoznia kellene, — az élettől.

A liberálizmus erre úgy reagál, hogy emlékeztet arra, miszerint a hitet élni kell, a betű pedig öl. Azonban ez az irányzat könnyen oda vezet, hogy míg élesen hangsúlyozza a történelem szerepét, a maga részéről elfelejti, hogy az élet az igazság, és hogy a szellem szabadsága elfojthatja a keresztyén kijelentés hangját az emberiség vallási mozgalmi között. Legfontosabbnak a jóindulatot és az érületet tartja, a lélektan követelményeit és a filozófusok okoskodásait mindaddig, amíg az orthodoxia arra nem emlékezteti, hogy nincsen üdv Jézus Krisztuson kívül. A protestantizmus ebből az állandó belső feszültségből él, e kétféle magyarázat, talán kétféle szellemi magatartás között. Mindkettőnek kétségkívül megvan a maga szükségszerű rendeltetése. Ha a feszültség túl nagyra nőne, akkor az Egyház kettéhasadna. Ilymódon állandóan a szektariánizmus scyllája és az eretnekség charybdisze között evez.

E nézőpontról tekintve manapság minden árnyalatot megtalálhatunk a protestantizmusban. Századunkat azonban mégis az jellemzi a legjobban, hogy a liberális válság a tudományok fejlődése következtében véget ért. E félszázadnak leginkább liberális sugalmazásra készült nagy műve, Rudolf Bultmann marburgi exegéta munkája, aki megkísérelte, hogy a Szentírást megtisztítsa a mythológikus elemektől („Entmythologisierung”), amivel mély érdeklődést keltett a Szentírás iránt. Ugyanakkor a reformáció hitelvei újra megkapták az őket megillető helyet, akár a neo-lutherizmus, vagy a neo-kálvinizmus alakjában, vagy valamilyen új formában. A helyzet túlságosan megváltozott ahhoz, hogy új tanszintézisek ne mutatkoznának szükségesnek. A modern racionalizmus, a német idealizmus és Schleiermacher hatása, Kierkegaard, a történetfilozófia, a már Nietzsche által is leleplezett nihilizmus, a politikai, gazdasági és erkölcsi forradalmi változások után mindenki szükségét érzi annak, hogy e fejlődés végére pontot tegyünk. A teológiai gondolkodás pedig új nyelvet és új szavakat keres ezen új helyzet kifejezésére.

Századunk a teológiai újjászületés korszaka; ez a teológia azonban nem tulajdonítja az Esznek azt a magas értéket, mint a középkor tette, hanem inkább egy mind jobban kidolgozott dialektikát használ. Ez a teológia nem támaszkodhat többé az ókori világfelfogásra. Egyben azonban nem ismeri félre az ember szerepét sem a megismerésben, sem pedig azokat a nehézségeket, melyek az embernek a transzcendenssel való kapcsolatából erednek.

Ezen előfeltételek mellett Karl Barth, Emil Brunner vagy Reinhold Niebuhr olyan problémákat vetnek fel újból, melyekről nem állítható, hogy már tökéletesen meg lennének oldva. Lehetetlenség ezúttal belemélyednünk eme teológiai rendszerek részleteibe, valamint az általuk felidézett vitákba. Ez utóbbiak közül az egyik leghíresebb probléma a természetes teológia lehetőségére vonatkozik, vagyis az emberi értelemnek azon képességére, hogy magától, minden kinyilatkoztatás nélkül is, megismerje Istent — amit Brunner állít és Barth

tagad. Meg kellene emlékeznünk Niebuhr jelentős, az etika alapjaira és a történetfilozófiára vonatkozó művéről, valamint Nigrén híres könyvéről az „Erosz és Agapé” ról is. A pálmát azonban kétségtelenül Karl Barth teológiája viszi el, mely oly ragyogó és oly jelentős, hogy azt bővebben is tárgyalnunk kell.

Eme életmű központi részét az a hét kötet képezi, mely eddig Barth „Egyházi Dogmatikájá”-ból (Kirchliche Dogmatik) megjelent. Nemcsak teológiai fejtegetései miatt fontos ez a munka, hanem azon kitérései folytán is, melyekben a szerző vizsgálat alá veszi azokat az alaptételeket, a klasszikusokat éppúgy, mint a moderneket, melyeken a mi nyugati kultúránk alapul. Barth kritikája maga egy külön tanulmányt igényel meg. Gondolkodásának kiindulópontja az a tétel, hogy az Egyház az a hely, ahol Isten szót hozzánk és hogy az Igé a Szentírás nyilatkozata ki. A teológia tehát nem lehet olyan, amely, mely a maga filozófikus előfeltételeiből kiindulva próbálja magyarázni a Szentírást.

A teológiának Barth szerint a Szentírásból kiindulva újra és újra mély kritikának kell alávetnie az egyház tanítását. Barth fáradhatatlanul hangsúlyozza minden olyan megállapítás paradox jellegét, mely azt az elgondolhatatlan valamit akarja kifejezni, hogy Isten szót hozzánk. Pedig ez a Valóság minden teológiának a kezdete és a vége. Nem kell tehát Isten kijelentésével szemben olyan kérdésekkel állnunk elő, melyek csupán a mi kíváncsiságunkból erednek — mint pl. görög és modern problémákkal —, mert itt csak egyszerűen arra kell figyelnünk, hogy Isten mit tartott helyesnek velünk közölni. A nézőpont eme megváltozása szemelláthatólag felfordítja minden eddig ismert rendszerünket. Ilymódon az ember tana sem vezethető le többé szükségképpen egy elvont meghatározásból, hogy az ember „eszés lény”; éppily kevésbé vezethető ez le a mi tapasztalatunkból, hanem kizárólag csak abból, hogy Isten nyilatkoztatja ki az ő Igéjében, hogy az ember valósággal van. Ádám teremtésének a története, az Újszövetség megállapításai a régi emberről és egy új ember teremtéséről, amely Jézus Krisztus testetöltésében lett világossá, az egyetlen valóban helyes kiindulópont. Azt mondhatnók talán hogy Isten nálunk jobban tudja, mi az ember. A teológia tehát bezárkózik a hit világába, és itt egy magában zárt világot alkot, melyet semmiféle ebből a világból származó fény meg nem világíthat. A rossznak, az emberi nyomorúságnak a tapasztalata nem magyarázza meg a bűnbeesés kinyilatkoztatott valóságát, mely csupán egy Isten és ember közti viszonyt fejez ki és csak ebből érthető meg.

Ez az Isten az, aki Jézus Krisztusban öltött testet. Barth gondolkodása lényegében véve a Szentháromság tanán alapul. Szerinte lehetetlen az Istenről beszélni úgy, hogy az ember ne beszélne egyszersmind Jézus Krisztusról is. Krisztusnak eme központi helyzete Barth tanításában megtalálható Kalvinnál is, aki — pl. az eleve elrendelés tana állandóan Krisztus személyével van kapcsolatban, azaz az isteni szeretet kinyilatkoztatásával. A keresztyén gondolkodás központi misztériuma Krisztus kettős természete, aki egyszerre Ige, mely testté lett, és ugyanakkor az emberség teljessége is — olyannyira, hogy az ember a maga emberségét nem éri el egészen addig, míg „magára nem ölti Jézus Krisztust”: akkor „új teremtéssé” lesz, aki Krisztusban él, mozog és van. Barth hű marad a reformátorok gondolatához, amennyiben ő is visszautasítja ezen bibliai szövegeknek misztikus módon való értelmezését. Vagyis nem tér le a hit alapjáról a logikai áttekinthetőség kedvéért és nem fogadja el az embernek egy bizonyos fokú megistenítését, mint annyi az újplatonizmus által befolyásolt gondolkodó teszi. Az ember mindenkor kettős lény marad: lényegében

(folytatás a 6. oldalon)

KARÁCSONYI MESE

Elmondbató menekült
magyar gyerekeknek

„Elég néked az én kegyelmem; mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el.”

II Kor. 12 : 9

Egy régi-régi karácsonyon történt.

Ha pontosabban tudni akarjátok mikor, csak annyit kérdeztek, tett-e valaki egy kicsi-kis nép, valami óriásnagyembernagyot, hogy megállt a világ szívverése? Mindjárt megjön a válasz: ezerkilencszázötvenhatot írtak. Szomorú időkét éltünk akkor.

Mindent nap szívzorogást vártunk a híreket hazulról, Magyarországról. Mert a Duna két partján, ott ahol a Lánchíd ódon ívei baktatnak át Budára, egy kicsi-kis nép, a mi népünk vívta élet-halál harcát az iszonyú túlerővel. Mi, müncheni menekültek már kora reggel kimentünk a főpályaudvarra, hátha a frissen érkezett újságokból kihámozhatunk valami biztatót, bátorítót. De nem jött semmi.

Egy szeles, ólomszínű novemberi délelőttön aztán gyászkeretben jelentek meg a német újságok. S a gyászkeret fölé az volt írva, vastag betűkkel: „In Ungarn starb die Freiheit!” — Magyarországon meghalt a szabadság. Mikor délben átmentem a város főterén, autó-autó hátán, a sok villamos keresztül-kasul, az embertömeg akár egy hangyaboly. Egyszerre bicikli, autó, villamos mozdulatlaná meredvedett, mintha valami varázsló elbűvölte volna. Még a járókelők is. „Miért áll meg minden?” — kérdeztem egy nénitől. „Magyarországért.” — felelte és a szeme tele volt könnyel.

Igy mentünk akkor karácsony elébe. Nem tudtam örülni a közelgő ünnepnek: egyre csak hazagondoltam. Az Isar víze egyszerre olyan színű lett, mint a Duna, az égen átröpülő madarak a Gellérthegy irányába húztak s Bogenhausenben, abban a szép, kertés városrészben, ahol akkor laktam, a zuzmarátlan, kopasz fák amint hajladoztak, azt írták fel az égre: Magyarország... Magyarország...

Egy délután megszólalt nálam a telefon. A német segélyszervezettől hívott fel valaki. Egy müncheni asszony jelentkezett náluk. Étkezést és szállást ajánlott fel a karácsonyi ünnepekre, egy menekült magyar fiúnak.

Átmelegedett a szívem tája. Aztán találgatni kezdtem: vajon ki lehet az, aki karácsony közelgésén magyar menekültekre gondolt? Magányos milliomosnő, aki fél a jólétől s jótékony-sággal szeretné enyhíteni gazdagsága terhét? Talán egy tisztviselőnő, három gyerekkel, ahol a takaros, csinos lakásban a jószívűség is helyet kapott? Vagy pedig szelidtekintetű, őszhajú asszony, akinek egyetlen fiát hirtelen vész ragadta el s most iszonyodik a karácsonyi magánytól?...

Másnap kimentem Pasingba, München egyik külvárosába. Ott volt az ifjúsági otthon, tele menekült magyar fiukkal. Sokat jártam hozzájuk, ismertem az utat. Sötétbarnán átsítozó mezők közepén vadonutú épület ágaskodott. Benne ebédlő, könyvtár, pingpongasztal és egy csomó éktelenül zsvajgó diák. Öt perc se telt belé, már ki is választottuk a karácsonyi vendéget az igazgatóval, aki a lelkemre kötötte hogy azért nézzek utána: ki- és miféle a háziasszony.

Közvetlenül karácsony előtt még sort kerítettem a nyomozásra. Maximilianstrasse 4 — ez volt a megadott cím.

A Maximilianstrasse, München Váci utcája, vendéglőkkel, elegáns üzletekkel, sok-sok csillogó kirakattal. Még a villamos is úgy robot

végig rajta, mint valami kényes paripa. A négyes szám szép modern épület volt. — No — gondoltam — ez mégis valami millimosnő lesz.

Ahogy azonban a név után kérdezősködtem s egyre beljebb hatoltam a házba: fokról-fokra apadt el körülöttem a jólét, pompa, csillogás, mint valami mesebeli átok hatása alatt. A márványburkolat eltűnt, az ajtók egyre kisebbek lettek, megszűkült a lépcsőház s mire a keresett nevet kibogarásztam az egyik levelesládán: már csak egy kopott villanykörte pislákol a fejem felett.

Jól megtermett fiatalember nyitott ajtót. — Anyu nincs itt — mondta. — De majd átkísérem, ha beszélni akar vele...

Azzal nekiindultunk.

Most megfordítva játszódtam le az előbbi varázs. A zezugos lépcsőház kiszélesedett, egyre erősebb lett a fény, a korlát terebélyesedett, virágszirommal cifrázódott s végül óriási, vakítóan fehér szárnyasajtónál álltunk meg. — Tehát mégis millimosnő — mondtam magamban. A fiú először csengetett, aztán maga nyitotta ki az ajtót.

— Itt van anyu — mondta.

Hatalmas terem közepén alacsony, sovány kis asszony állt. Körülötte csillogó gépek, nylon-függönyök, fémcsőves butorok. Valami röntgen intézet volt ez, előkelő és tágas, ahol naponta száz meg száz embert vizsgálhatnak meg. Az asztal mögött porszívó, mellette tollseprő. Közlebről megnéztem a fiú anyját. Két keze fonnyadt, dolgozós kéz. Portörölt szorongatott. Ő volt a takarítóasszony.

Amíg beszélt, csendes, meleg hangon, csak a szeme csillogott.

— Nem keresek sok pénzt, de szeretném, ha egy magyarnak szép karácsonya lenne. Ahol egy fiú számára van hely meg ennyivaló, ott elfér mégvalaki az ünnepekre...

Nem tudtam mit szólni. Ügyetlenül, valami köszönet-félet rebegettem. Az asszony folytatta.

— Maga ismer sok magyar menekültet?

— Igen. Miért kérde?

— Mert van még egy régi télikabátom is, meg egy öreg takaréktűzhelyem. Ha tud valakit, akinek kell, szívesen odaadom. Most vettem újat magamnak.

— Dehát magának is kell a pénz! Miért nem adja el?

— Nem én. Tudja, a háborúban mindenemet elvitte a bomba. Ahogy ott sírtam az út szélén, odajött egy koldulóbarát. Azt mondta: „Menj el, add oda, amid még maradt, a szegényeknek. És ha semmid se lesz, gyere vissza hozzám segítségért.” Azóta semmim se hiányzik.

Sokáig nem szóltam, csak néztem, néztem az asszony vörös kis kezét. Búcsúzóul még a lelkemre kötötte:

— Aztán mondja meg annak a magyar fiúnak, hogy karácsony napján korán jöjjön. Már délelőtt. Hadd legyen jó hosszú az ünnep!...

Eljött karácsony napja. Az emberek fürgében jártak, a tejeskocsi vidámabban csörömpölt s mintha a piaci kútnál is azt kiabálták volna egymásnak a madarak, hogy karácsony van. Pedig a szeszélyes müncheni időjárás egyszeriben tavaszt varázsozott az utcákra. Langyos napsugár ragyogott a víztócsák felett. — Fekete karácsony — mondta valaki a villamosban s ettől mindnyájan egy kicsit szomorúak lettünk. De aztán eszembe jutott a magyar fiú s egyszeriben jókedvem kerekedett.

Koradéltán egyszerre csak összetalálkoztam az asszonnyal a Maximilianstrassén.

— Na, jól felültetett a diákja — mondta. Nem jött el...

Lehetetlen. Én magam beszéltem vele odakinn, a címet is felírta.

Nosza, újra ki, Pasingba. Azzal fogadtak, hogy onnan már elment a fiú. Csak nem eszarog el valahová? ... Vagy tán valami baja történt?

Egész délután ez járt a fejemben. De aznap estig még rengeteg munka várt, nem törődhettem vele.

Hat óra körül bealkonyodott.

Az az idő volt ez, mikor az Isar-parti fák kíváncsian összedugták a fejüket, hogy bekucskáljanak a Lukács-templom hatalmas ablakán. Mert odabenn már karácsonyi istentiszteletre készülődtek. A kóruson négy énekar állt fönn, a négy égtáj felé s a korlát mentén sűrűn végigrakott kis gyertyákat sorra meggyújtották. Kinn lassan szállingózni kezdett a hó.

Nem tudtam volna nyugodt lélekkel templomba menni, ha megegyeszer be nem nézek az én takarító-asszonyomhoz. Ő maga nyitott ajtót. — Itt van a fiú — mondta csöndesen mosolyogva. Betessékelt.

Szegényes, szűk kis lakás volt ez. A padló néhol hullámot vetett, mint valami dülő, s furcsa kék virágminták rajzoltak a falon. De minden ragyogott a tisztaságtól. Az ebédlőben — ami egyszersmind konyha is volt — étel fortyogott a vadonutú tűzhelyen. Egy sárga lámpa meghitt világánál lelkesen beszélgetett a két fiú. Nem akartam sokáig zavarni, mert hamarosan mindhárman vacsorához ültek. — Boldog karácsonyt! — köszöntötte őket az asszony. S ahogy bucsúzóul rájuk néztem: valami elkezdett világitani a szemükben, amit addig soha, sehol még nem láttam. Valami kimondhatatlan és leírhatatlan, hatalmasabb mint az egyiptomi piramisok, szikrázóbb mint a brazil napsugár, lélegzetelállítóbb mint fénysebességgel száguldó gépmadarak.

Ebben a pillanatban Bogenhausen táján, ahol a fák akkor telepedtek le az első hópihé: megszólalt egy harang. Lassan gomolygó méltósággal hintett szét egy Hírt a város felett.

Valaki megszületett értünk.

KONKOLY MIKLÓS.

(folytatás a 4. oldalról)

Magyar, orosz és más külföldi tudósok együtt hallgatták az osztrák idegenvezető (eléggé) tárgyilagos ismertetését arról, hogy a kismartoni Esterházy kastélyból 1945-ben 72 teherautó vitte kelet felé a pótolhatatlan műkincseket. Bemutatták azt is, hogy a kastélyban megmaradt képek is magukon viselik az erélyes látogatók bajonettjének nyomait. Ismertté vált, hogy az Esterházyak palotájában haláláig milyen megbecsült ember volt Haydn, s mennyit alkotott ott; hogy a kastély nagyszobájában nem kisebb emberek fordultak meg, mint Beethoven, Liszt, Schubert, valamint Mária Terézia és Nelson admirális. Egy kis nép nagy múltja elevenedett meg a nemzetközi társaság előtt.

A sors ironiája, hogy ezen a találkozón magyar népünk szerepének, értékeinek megismertetésében az osztrákok többet tettek, mint a pesti bábkormányok 10 év alatt.

B.

Borisz Paszternak: Doktor Zsivágó

A Nobel-díjról, a kicsinyes, de dühös és gyilkos támadásokról, mindazokról az eseményekről, melyek néhány napra a nagy világlapok első oldalára vitték Paszternak nevét, már értesült a helyi újságokból az olvasó. Mindannyian felháborodtunk — bár nem csodálkozunk — a hivatalos orosz kijelentéseken, és csodáltuk Paszternak méltóságteljes magatartását. Idejétmúlt dolog volna, két hónappal ezelőtt lejátszódott eseményekkel foglalkozni; csupán arról lehet szó, hogy egy júniusi könyvszemlében tett ígérletünkhöz híven röviden méltatjuk Paszternak mesterművét, foglalkozunk egy nagy regénnyel, melynek írója a Nobel-díjat, hazája támadásait és a nemzetközi elismerést köszönheti.

Hivatalosan az orosz nép Paszternaknak csak műfordításait ismeri, verseit titokban másolják, adják tovább az orosz diákok és midőn pár évvel ezelőtt egy költői estén kivételesen ő is szerepelhetett és a szeretet és lelkesedés láttán a meghatottságtól elakadt a szó ajakán, a terem kórusban szavalta tovább versét: oroszok ezrei tudják fejből az elhallgattatott költő minden sorát. Paszternak, aki most 68 éves, saját vallomása szerint nem azért dolgozott tíz évig eddigi egyetlen regényén, hogy ebben a műfajban is remekművet alkosson, hanem azért, hogy emberi tanúságot tegyen egy rendkívüli, elkerülhetetlen, de embertelen korszakról. És könyve elolvasása után bizvást állíthatjuk, hogy Oroszországban alig akadhat még egy ember, aki ezt a feladatot képes lett volna ilyen nemesen és méltóságteljesen megoldani.

A kéziratot a szerző 1955-ben terjesztette be egy moszkvai kiadónak és abban reménykedett — aki a könyvet ismeri, csodálkozni fog Paszternak naivitásán —, hogy néhány részlet kioldozása árán sikerül megjelentetnie. Az államosított orosz kiadók természetesen visszautasították a kéziratot, mely valamilyen úton-módon egy olasz kiadóhoz került; így történetes meg az, hogy a Szovjetunióban íródott, de ott még ismeretlen orosz remekmű először olaszul (Feltrinelli), majd franciául (Gallimard), angolul (Collins) és németül (Fischer kiadásában) jelent meg, mindenütt óriási sikerrel.

Paszternak Juri Zsivágó életén keresztül az orosz életet mutatja be, az orosz társadalom borzalmas és befejezetlen vajadásainak keresztmetszetét adja 1905-től 1929-ig. Zsivágó, a jó családból származó orvos, nem ellensége a reformoknak, nem a cári idők valami maradi típusát testesíti meg, de a sok kegyetlenség és borzalom láttán összeroppan, kihál belőle a forradalmi lelkesedés és roncsként vonzolja magát halálához. Az „osztályharcos” kommunista kritika le szeretné szűkíteni a könyv jelentését: Zsivágóban az individualista intellektuellt látja, aki képtelen beleilleszkedni az élet új formáiba. Másról van azonban itt szó, — és ezt érzi minden olvasó —, arról, hogy a zsarnokság megöli az embert az emberben, kiöli a lelket, a szabad gondolatot. Zsivágó nem a hőbortos értelmiségi, hanem minden gondolkodó ember sorsát jelképezi, azokat, akik hisznek és harcolnak a jobb jövőért, de végül is be kell, hogy vallják: „Annak idején én is nagy forradalmár voltam, de most már úgy vélem, hogy erőszakkal nem lehet elérni semmit sem.”

Könnyű volna dolgunk, ha a „Doktor Zsivágó”-t le lehetne egyszerűsíteni, redukálni holmi antikommunista iratra. A legmeglepőbb azonban éppen az a nyugodt, higgadt hang, mely az igazi emberiesség és bátorság hangja,

szókimondó, senki tetszését nem keresi. Paszternak őszintén szereti népét és hazáját, objektíven beszél Liyeriről, Antipovról, a véres forradalmárokról és ugyanakkor főhősét sem kíméli, belőle sem csinál gáncs nélküli lovagot. De ott, ahol szükségesnek tartja, kimondja keretelés nélkül a teljes igazságot:

„Akkor lepte el a hazugság az orosz földet. A legnagyobb szerencsétlenség, minden későbbi baj forrása az volt, hogy elveszett az egyéni véleménybe vetett hit. Azt képzelték, hogy lejárt az erkölcsi törvények ideje és mindenkitől idegen és mindenkire ráerőszakolt gondolatokból kell élni. A frázisok zsarnoksága azóta egyre növekedett, először monarchikus, később forradalmi formában.”

Vagy később, a könyv vége felé, amikor Zsivágó kirobban képmutató barátai előtt:

„Majdnem mindannyian egy állandó és szisztematikus kettősségre vagyunk ítélve. Nem lehet nap mint nap annak az ellenkezőjét mutatni, mint amit érez az ember, azért harcolni, amit nem szeretünk, örülni annak, ami baljós, — anélkül, hogy ez ne ártana egészségünknek. Idegrendszerünk nem hiú okoskodás.

Lelkünk úgy ül bennünk, mint fogak a szájban. Nem követhetünk el büntetlenül erőszakot a lelkünkön!”

Mintha Nyugaton, veszélytelenül élve, objektív megfigyelőként írt volna Paszternak, *sine ira et studio*; nem nagy patétikus jelenetek, hanem éppen a higgadt, látszólag jelentéktelen apró mondatok teszik olyan félelmetessé ezt a könyvet. A regény végén Lara, az egyik főszereplő, eltűnik s a szerző csak annyit fűz hozzá, hogy bizonyára meghalt, elfeledve a számtalan koncentrációs táborok egyikében. Két sor az egész.

Helytelen volna a regénynek csak politikai vonatkozásaival foglalkozni. A „Doktor Zsivágó” nem csupán történelmi dokumentum, hanem megrázó szerelmi regény is, a Trisztán és Izolda motívumnak egy különös modern válfaja; egyben hatalmas emberi tabló, mely nagyszámú szereplőjével, elkápráztató, néhol már fárasztó epikus méreteivel, hosszú dialógusaival, stuktúrájával Tolstojra és Malrauxra emlékeztet.

Érdekes lenne részletesen foglalkozni a regény szerkezetével, mely áttetszik a szélesen hőmpölygő epikumon, összehasonlíthatni a szenvedélyes világnézeti vitákat századunk másik nagy epikus elbeszélőjének, Malrauxnak vitázó regényeivel, a „Remény”-nyel és az „Altenburgi Diófák”-kal.

Egy különbség mindenképpen ki fog tűnni minden összehasonlításnál: Paszternak hősei kevésbé enerváltak, fáradtak, erkölcsileg egészségesebbek a Nyugat lázas intellektuális jeleinél. Paszternak a költő és regényíró koncepciójában az ember nem szakad el soha a természet és a vallás forrásaitól, ember, természet és vallás állandóan szervesen áthatják egymást. Paszternak hívó Keresztényen, amelyet tanuskodik a könyv számos részlete, — bár majd pantheista, majd már-már katolikus keresztényiségét, Krisztushitét közelebről meghatározni nem lenne könnyű feladat.

Ezért eltorzult, ezért szorult javításra a kezdetben felvázolt kép: a „Doktor Zsivágó” nem az embertelenség által összetört ember, a kilátástalanság regénye. A főhős és a legtöbb szereplő meghal, elpusztul de útjukon, körülöttük újra meg újra kibuggyan valami különös életnedv, acélos életkedv, valami pozitív fatalizmus; a „Doktor Zsivágó” a remény regénye, azé a legyőzhetetlen reményé, mely hisz minden rendszer múlandóságában, a lélekben, a szeltemben, Istenben. És a könyvnek talán éppen ez a vonása magyarázza meg a legjobban a hivatalos kommunista körök ádáz gyűlölködését: tudják, hogy ezzel a reménnyel szemben tehetetlenek.

K. V. Á.

(folytatás a 2. oldalról)

lemű írásokat a másik végétől, a lazaság, az önkényesség, a rossz értelemben vett liberalizmus veszélyétől? — Nyilván a szilárd teológiai alap s még annál is inkább az Isten ígéje, melyet a cikkíró mint pap és mint hívó ember nagyon komolyan vesz. Nem idézi ugyan minduntalan s nem használja kádenciaként fogas kérdések lezárására. De átvilágít minden mondanivalóján s olykor közvetlenül is az olvasó elé tárul, ha azt a fölvetett tárgy kívánja.

Mindaz, amire az ismertett-cikksorozat felhívja a figyelmünket, fontos követelménye a modern lelképáztorkodásnak, nyilván mindeütt. Hiszen az egyháztól való elidegenedés, amint ezt Veöreös István is leszögezi, világjelenség. De hozzátehetjük, hogy sokszorosan fontos az önvizsgálat és megújulás ott, ahol a légkör, a kormányzat szelleme a távolállókát kritikussá, a közelállókát pedig könnyen kritikátlanná teszi az egyház megnyilatkozásai iránt. Reménykedve látjuk, hogy az egyház élő szervezete éppen a szorongatott helyzetben kezdi kitermelni a baj ellenszerét.

Bakay Éva.

|| JOJJETEK

Keresztényen havi lap.

Szellemi fórum.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds

Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Áron, Tóth Miklós,
Tüski István.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2., Hollandia.

Minden cikkért szerzője felel.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Évi előfizetési díj: Anglia: 8,— sh., Argentína: 20 peso, Ausztrália: 10,— sh., Ausztria: 30,— Sch., Belgium és Luxemburg: 50,— fr., Franciaország: 400,— fr., Hollandia: 4,— gld., Németország: 4,— DM., Svájc: 5,— fr., Svédország: 6,— Kr.

Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

Megrendelhető:

ANGLIA:

Benedek Márton, 17, St. Dunstons Rd., London, W. 6.

ARGENTINA:

C. A. Besenyi, Obligado 1155, Adrogué F.C.N.G.R., Prov. Buenos Aires

AUSZTRÁLIA

Domahidy András, 142, Townsend Rd., Subiaco, W. A.

AUSZTRIA:

Bányai Zoltán, Wien, Hauptpostamt, Poste restante

BELGIUM

Galgóczy Károly, 51, rue Marie-Henriette, Bruxelles

FRANCIAORSZÁG:

Vánkay István, Cité Universitaire, Maison du Japon, Paris XIVe

és

Société Balaton, 12, Rue de la Grange-Batelière, Paris IXe

HOLLANDIA:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2. Postal csekk számla száma: 316430, Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht.

NÉMETORSZÁG:

Ismaningenstr. 68/0, München 27.

SVAJC:

Szabó, Mittlerestr. 24, Basel.

Más országokból szíveskedjenek olvasóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz fordulni.